

Tisdagen den 15 oktober em.

Kl. 19.30

Allmänpolitisk debatt

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

11 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 9)**Anf. 57** CARL BILDT (m):

Herr talman! Den regeringsombildning som offentliggjordes i går innebär att nya förutsättningar skapats för betydelsefulla delar av den inrikespolitiska hanteringen av de utrikes- och försvarspolitiska frågorna.

Regeringsombildningen innebär kanske allra främst slutpunkten för Bodströmaffären. Och när jag talar om denna syftar jag inte främst på en ensstaka händelse åtta månader tillbaka i tiden, utan på ett förlopp som pågått och i någon mån t. o. m. satt sin prägel på hela den gångna mandatperioden. För denna utdragna, och för vårt land så plågsamma, Bodströmaffär på utrikespolitikens område sätter vi i dag den slutgiltiga punkten, och det känns skönt.

När debattens vågor gick som hetast för åtta månader sedan fick vi i denna kammare bl. a. höra, att krav på ett byte på utrikesministerposten innebar en "fara för freden" för Sverige. Även om det kanske är alltför tidigt att dra alltför långt gående slutsatser om vilken konkret innebörd som skiftet på utrikesministerposten kommer att få, skulle jag nog ändå drista påståendet att det inte innebär någon fara för freden.

Sten Andersson tillträder sitt nya ämbete med solida politiska erfarenheter. Det är ingen tvekan om att detta är en fördel i frågor där det gäller att kunna tala också med partipolitiska meningsmotståndare och att på ett trovärdigt och solitt sätt kunna förankra en nationellt viktig och riktig politik.

Sten Andersson är känd som partiräven före andra i svensk politik. Det må väl vara hänt – av en gammal partisekreterare kan man nog inte begära annat. Men i den nya roll han nu intar måste han vara något väsentligt mycket mer. Hans roll blir att företräda Sverige gentemot omvärlden. Han blir socialdemokraternas utrikesminister, men i nationell mening blir han även vår. Och i denna speciella betydelse för utrikesministerämbetet ligger grunden såväl till den plåga som vi nog litet till mans i denna kammare känt under de gångna åren som till de förhoppningar vi nu har på Sten Andersson.

Det finns en bred enighet om det som är huvuddragen i Sveriges utrikespolitik. Vår egen säkerhet, neutraliteten, arbetet för medborgerliga fri- och rättigheter, rustningskontrollsansträngningarna, det nordiska samar-

betet, engagemanget för Europa, strävan efter att ge ett bidrag till politisk, ekonomisk och social utveckling också i den tredje världen – listan kunde säkert göras längre.

Men denna enighet utesluter självfallet inte – tvärtom tror jag faktiskt att den förutsätter – en levande, ibland t. o. m. livfull debatt om såväl skötseln av vår utrikespolitik som den mångfald av olika avvägningsproblem som denna ständigt ställs inför. Utrikespolitikens grunder är givna och ligger fast. Utrikespolitikens praktiska utformning är en fråga som avgörs dag från dag i en värld där mycket litet är evigt och där förändring ofta är vägen till förbättring och till ett aktivt tillvaratagande av nationens intressen.

Den debatten ser jag och andra fram emot att få föra med Sten Andersson under de kommande åren.

Herr talman! Regeringsombildningen innebär också att Anders Thunborg nu lämnar regeringen. Han tillträdde för tre år sedan under omständigheter som var långt ifrån idealiska. Jag tror att man gör sig till tolk för åtskilliga om man säger, att han under en svår tid – in- liksom utrikespolitiskt – skött sitt statsrådsämbete på ett sätt som skapat respekt för honom som person lika väl som för den politik och de värderingar han företrätt.

Få statsråd i vår moderna historia har haft ett så brett stöd i riksdagen som Anders Thunborg. När han nu söker arbetsuppgifter utanför vårt lands gränser, är det måhända främst andra meriter som blir avgörande, men få borde vara mer hedrande än just detta konstaterande.

Det är på tre punkter som jag tycker att det alldeles särskilt finns anledning att peka på de insatser han gjort.

För det första har han i många avseenden varit den svenska säkerhetspolitikens ansikte gentemot omvärlden i en tid när vårt läge och vårt agerande granskats som sällan tidigare. Hans anföranden vid olika internationella institutioner – i Washington, vid Harvarduniversitetet, IISS i London och IFRI i Paris, för att nu bara nämna de viktigaste – har gett oss alla en fast grund när det gällt att företräda Sveriges intressen utåt.

För det andra var det i första hand han som gjorde fyrpartiöverenskommelsen om försvaret våren 1984 möjlig. Han strävade efter den som en nödvändig åtgärd i ett akut läge men också som en korrigerande av tidigare felsteg från sitt partis och sin regerings sida, och han arbetade för den med stor uthållighet också i lägen där utsikterna till framgång syntes små. Uppgörelsens sakliga värde för det svenska försvaret är *en* sak. Kanske ändå viktigare var dess betydelse för bilden utåt av vår försvarsvilja och vår säkerhetspolitik.

För det tredje blev han bron mellan regering och opposition i en tid när broar revs och broar sprängdes i de bataljer som hade sin grund i huset snett över på Gustav Adolfs torg. Det var i hans anda som försvarskommittén i maj kunde enas om sin betydelsefulla säkerhetspolitiska rapport.

Roine Carlsson kommer till sitt nya statsrådsuppdrag utan tidigare erfarenheter av detta viktiga område. Detta är självfallet en nackdel. Stora och viktiga beslut måste fattas under den närmaste tiden. Jag hoppas att han vill fullfölja den linje som förts från försvarsdepartementets sida, bl. a. i avseenden jag här nämnt, under de gångna åren.

Herr talman! Årets regeringsförklaring var kortfattad på det utrikespolitiska

ka området. I en allmänpolitisk debatt som denna finns det trots detta anledning att kommentera någon av dess formuleringar på detta område.

Neutralitetens linjens förankring kan det inte råda något tvivel om. Det är viktigt att ständigt göra klart hur denna formas i ett samspel mellan utrikes- och försvarspolitikerna, ett samspel där avvägningen inte är en gång för alla given, utan måste bestämmas med hänsyn till rådande förhållanden. Det är, som försvarskommittén framhållit, "den samlade styrkan i våra säkerhetspolitiska åtgärder som underbygger vår bestämda föresats att i alla lägen slå vakt om alliansfriheten och att i händelse av krig till det yttersta värna vår frihet och vårt oberoende."

Vårt försvar måste därför vara starkt. När regeringen talar om ett "efter våra förhållanden" starkt försvar, riskerar man att skapa en olycklig oklarhet. Ty sanningen är ju att vi i dag har ett efter våra förhållanden svagt försvar, eftersom våra förhållanden ju tidigare möjliggjorde ett försvar som var starkare än dagens. I den perspektivplan som överbefälhavaren presenterade i början av denna månad heter det ju också att Sverige i dag befinner sig i en "klart försämrade" situation i bl. a. just detta hänseende.

I försvarskommitténs betänkande behandlas detta begrepp – ett "efter våra förhållanden" starkt försvar – med mycket stor försiktighet. I själva verket förkommer det endast två gånger på närmare 100 tättryckta sidor, en gång som ett renodlat referat – det kunde vi inte komma ifrån – och en andra gång i en mening där vi samtidigt med stor tydlighet använder begreppet "starkt försvar" utan några som helst kvalifikationer. I denna mycket påtagliga försiktighet från försvarskommitténs sida att använda detta begrepp ligger en tanke, som måhända borde uppmärksammas av författare till framtida viktigare regeringsdokument.

Den säkerhetspolitiska situationen i det nordeuropeiska och nordatlantiska området har förändrats under senare år, en förändring med rötter i kärnvapenkonkurrensen mellan de bägge supermakterna men med allt påtagligare effekter också för vårt eget land. Vårt läge har, som försvarskommittén skrev, blivit "mer utsatt" i samband med kriser och krig, och detta har dessutom lett till "ökade påfrestningar" redan i fredstid.

Dessa påfrestningar känner vi väl. Ubåtskränkningarna runt Sveriges kuster förefaller att fortsätta – vi avvaktar just nu en ny rapport från ÖB i det ärendet. När regeringen i regeringsförklaringen säger att "vi har skapat respekt för vår beslutsamhet att värna vårt lands territoriella integritet med alla till buds stående medel" så må detta vara rätt och riktigt, men kvar står det faktum att alla till buds stående medel hitintills visat sig otillräckliga för att säkerställa att det inte bara är vår vilja, utan också vår förmåga att värna vårt territorium som respekteras. Först när så är fallet, och det kommer att kräva ytterligare förstärkta insatser, kan vi – med Anders Thunborgs ord – hävda att vi verkligen är herrar i eget hus.

De senaste månaderna har vi sett stormaktsintresset för vårt område demonstrerat på ett mycket påtagligt sätt. Under sommaren genomförde Sovjetunionen sin största marinövning någonsin i det nordatlantiska området. Den berörde också den sovjetiska Östersjöflottan. Enligt norska uttalanden och utvärderingar föreföll en av denna övnings syften vara att pröva förmågan att i ett kritiskt läge kontrollera farvattnen utanför Norge

och avskära de försörjningstransporter från de NATO-allierade som ses som en förutsättning för Norges egen säkerhet.

Under den allra senaste månaden har övningen Ocean Safari 85 demonstrerat NATO-flottornas ökade aktivitet icke bara i Nordatlanten, utan också i Östersjön. Slagskeppet Iowa, utnyttjande den självklara rätten till fritt tillträde till Östersjön, var bara en deltagare i en övning som också inkluderade starka hangarfartygsgrupper i farvattnen i norra Norge.

Av allt detta har vi anledning att dra slutsatser, icke minst inför det viktiga försvarsbeslutet 1987.

Mot denna bakgrund är det av synnerlig vikt att regeringen är beredd att i alla delar leva upp till den försvarsöverenskommelse som ingicks förra året. När regeringen nu meddelar sin avsikt att dra ner på ÖB:s möjligheter att beställa ny materiel under detta och det kommande budgetåret innebär detta i och för sig inget formellt brott mot avtalet och uppgörelsen, men det ter sig ändå svårt att förena med den anda som fanns i detta avtal och denna uppgörelse. Beställningarna ryms mer än väl i den ekonomi som uppgörelsen och en förlängning av denna in i perioden efter nästa försvarsbeslut innebär. Mot denna bakgrund är det svårt att se åtgärden annat än som en dumhet, ägnad att försvåra ett rationellt utnyttjande av försvarsmedlen, och med en osäkerhet om regeringens långsiktiga ambitioner i försvarspolitiken som alldeles oundvikligt resultat.

I sitt anförande tidigare i dag talade statsministern i denna talarstol om att det nu skulle lyssnas till sakkunskapen också i riksdagens utskott. Menar han allvar, kan han och regeringen visa det genom att inte lägga fram det förslag som nu har aviserats. Alldeles säkert kan regeringen, om den lägger fram förslaget, också driva igenom det, om inte annat så med hjälp av vpk, vars inställning i försvarsfrågor vi väl känner, men då har regeringen visat att hänsynen till sakkunskapen i riksdagens utskott kanske inte betyder fullt så mycket som det nyss hävdades och att regeringen i så fall också på det försvarspolitiska området är beredd att luta sig mot kommunisterna. Det vore, herr talman, en olycklig markering om man skulle framhärda i den politiken.

Anf. 58 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Regeringsförklaringen innehåller många berömvärda ställningstaganden. Låt mig få börja med att önska statsministern och regeringen all framgång med det aktiva arbete för fred, frihet och internationell försoning som regeringsförklaringen utlovar. Vi kan tillsammans inte göra nog för att ta kål på det mer än förhatliga apartheidsystemet i Sydafrika, och arbetet för en större global rättvisa får inte upphöra.

Vi har med tillfredsställelse noterat att 1 % av BNI skall avsättas till internationellt bistånd även i fortsättningen. Det finns emellertid all anledning att erinra regeringen och oss alla om att biståndspolitiken inte enbart handlar om procenträknande utan i allra högsta grad också om respekt för mottagarländernas kultur, utvecklingsnivå och rätt till oberoende ekonomi. Det är dessutom önskvärt att det görs möjligt att förankra biståndsenge- manget och arbetet lokalt genom att kommuner skaffar sig vänort i u-land. Dessutom bör en större del av det svenska biståndet kanaliseras via

missionsorganisationer eller andra ideella organisationer som är etablerade i resp. land. Biståndet måste mer än hittills inriktas på de allra fattigaste i mottagarländerna.

Regeringsförklaringen understryker: "Hela det internationella samfundet måste engageras i kampen mot den globala miljöförstöringen ---." Detta är verkligen en sanning. Tyvärr måste man konstatera att regeringen själv inte står för och nu inte heller aviserar den radikala miljöpolitik som man haft anledning att förvänta sig efter all regeringens valrörelseretorik. Det är inte rimligt att vi i Sverige förhalar beslutet om obligatorisk katalytisk avgasrening på bilar och att vi inte omgående och kraftfullt börjar nyttiggöra oss skrubbertekniken för att stoppa svavelutsläppen från våra större förbränningsanläggningar. Regeringen, som nu också har en miljöminister, bör verkligen ta åt sig den kritik för senfärdighet som kommer inifrån den egna rörelsen och självfallet från oss utomstående. Det har onekligen talats åtskilligt om behovet av miljövard i valrörelsen. Nu måste det handla om praktiska konkreta åtgärder.

Det mest konkreta som förs fram på miljöpolitikens område i regeringsförklaringen är det bör-formulerade löftet att användningen av bekämpningsmedel i jordbruket skall minskas med 50 % under kommande femårsperiod. Alltför ofta har debatten om livsmedelskvaliteten byggt på uppjagad rädsla. Det är en dålig utgångspunkt. Det är respekten för miljön och kommande generationers hälsa som fordrar avkemikalisering, och därför skall inte politiker torna upp motsättningar mellan producenter och konsumenter. Låt oss ta fram en gedigen plan för avkemikalisering, en plan som garanterar jordbrukaren fortsatt utkomst och konsumenten hälsosamma livsmedel.

När miljöpolitiken aktualiseras får vi inte glömma människors inre miljö. Den rotlösa, otrygga människan, individen som fått sin inre miljö ödelagd och sitt eget mänskliga ekologiska system – om jag får använda det uttrycket i sammanhanget – sönderbrutet, kommer inte att känna sig motiverad att vårda och värna den yttre fysiska miljön.

Jag vill kort understryka samhällets ansvar för vad det s. k. kulturutbudet för med sig. Regeringsförklaringen talar om ett "levande kulturliv, som öppnar nya perspektiv och fördjupar synen på människan och samhället". Det är angeläget att ett levande kulturliv kommer att brusa fram ute i våra svenska bygder. Men, herr talman, medan de eleganta ordvändningarna serveras vräks det spekulativa vålds- och pornografiskildringar över våra barn och vår ungdom. Regering och riksdag har hittills i huvudsak. . .

Med anledning av rop från en åhörare på läktaren yttrade

Anf. 59 TREDJE VICE TALMANNEN:

Inga meningsyttringar från läktaren är tillåtna.

Anf. 60 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Regering och riksdag har hittills i huvudsak, beklagansvärt nog, nöjt sig med att sitta på åskådarläktarna och iaktta hur barns och ungdoms känsloliv och inre miljö fördärvas och förgiftas av hutlösa

kommersiella krafter. Det är mer än hög tid att vi får förhandsgranskning av videogram.

Under senare tid har vi alla märkt ett berömvärt engagemang för hanteringen av djur och för att djurens miljö skall förbättras. Detta är också en angelägen miljöfråga. Många, inte minst unga människor, tror jag, aktiverar sig för att bromsa eller stoppa plågsamma djurförsök. Det kan knappast råda tvekan hos någon om att vi i vårt samhälle just på dessa områden behöver våga oss på en genomlysande etisk debatt. Vårt etiska engagemang måste också gälla människors liv och miljö, och det är nödvändigt att vi definierar vad vi menar med etik. Den medicinska teknologin formligen stormar fram. Och det duger inte att komma med etiska resonemang när praxis och metoder redan etablerat sig. Vi är i behov av en normerande etik. Vi måste vilja och våga oss på att ödmjukt etiskt granska och analysera.

Herr talman! Det är min övertygelse att lika väl som principen om människolivets okränkbarhet bör få vara vägledande i miljödebatten, bör denna för demokratin fundamentala princip få vara vägledande för den medicinska teknologin och utvecklingen. Endast då har miljöpolitiken fått sin nödvändiga bredd, enbart då förankras också den etiska respekt och det förvaltaransvar som är den bästa vägledning för att värna vår fysiska miljö, hela skapelsen.

Miljöpolitik handlar i förstone om att restaurera omtanke och respekt för den svagaste mänskliga varelsen, för den ömtåligaste plantan, för det utrotningshotade eller grymt hanterade djuret, etc. Det är odiskutabelt så att det i vårt land i dag är droger som förpestar de många familje- och närmiljöerna och slår ut många av våra medmänniskor. Inget partis representanter i denna kammare, såvitt jag vet, ifrågasätter påståendet att drogerna skapar vårt lands största sociala problem. Men konstaterandet åstadkommer förstås inte ett uns av förbättring för de hundratusentals svenskar som hamnat i drogernas misär. Alkoholhandelsutredningen som nu remissbehandlas visar sannerligen inte prov på att det som våra politiska partier karakteriserar som vårt lands största sociala problem blir föremål för de åtgärder som talet om solidaritet och omtanke självfallet kräver.

Den politiska debatten kommer även framöver med all säkerhet att handla mycket om ekonomi och nödvändigheten av att spara. I regel finns det rättmätiga önskemål bakom varje krona i de offentliga utgifterna. Men Sverige måste spara. Det är emellertid angeläget att debatten vida mer än hittills kommer att handla om sambandet mellan livsstil och ekonomi. Alkoholbruket kostar samhället 60–70 miljarder kronor per år. När familje- och miljöpolitiken misslyckas får detta omfattande ekonomiska konsekvenser för samhällets socialtjänst och vårdsektor. Det är inte rimligt att lämna sambandet mellan livsstil och ekonomi därhän enbart för att det kan vara svårt att mäta.

I regeringsförklaringen får vi också veta att alla ungdomar under 20 år bör erbjudas plats i gymnasieskolan. Samtidigt ålägger emellertid regeringen högskolorna besparingar, vilket leder till att massor av ungdomar efter gymnasiet inte kan få den utbildning de önskar och som samhället efterfrå-

gar. Detta är en oklok politik, och på sikt skapar den politiken bekymmer på arbetsmarknaden.

Herr talman! Synnerligen dystert är det att ta del av regeringsförklaringens avsnitt om familjepolitik och barnomsorg. Där står det att alla barn över ett och ett halvt år bör få rätt till plats i daghem eller familjedaghem senast 1991. Det verkar naturligtvis mycket generöst, men det betyder i realiteten ingenting annat än att regeringen har för avsikt att även i fortsättningen ensidigt styra över alla resurser till den kommunala barnomsorgen och således praktiskt omöjliggöra elementär valfrihet på detta område. Sveriges riksdag har i decennier debatterat socialisering eller inte socialisering. Med nuvarande häpnadsväckande ensidiga satsning på institutionell omsorg kombinerad med gällande skatte- och bidragsbestämmelser måste man konstatera att regeringen socialiserar barnomsorgen. Naturligtvis skall vi bygga daghem. Föräldrar som anser att daghem är bäst för deras barn har en självklar rätt till daghem, och det vare oss fjärran att inte till 100 % respektera föräldrars val. Men det är så tydligt som någon kan önska, att regeringen Palme inte enbart ogillar privata initiativ på barnomsorgsområdet utan dessutom ogillar att föräldrar skall ha praktisk möjlighet att vårda och fostra sina egna barn om de så önskar.

Herr talman! Innan riksdagen högtidligt öppnades i år lyssnade många av ledamöterna till biskop Martin Lönnebos utmärkta predikan i Storkyrkan. Biskop Lönnebo predikade om nödvändigheten av att vi som individer och folk inte enbart rotar oss i materialismens jordlager. Biskopen talade om att vi alla måste ha ett rotsystem ner i psykets och andens jordlager men att detta ofta är både förtvinat och outvecklat. Därför blir också anonymiteten och isoleringen så omfattande för många. Alla klarar därför inte av att tillgodogöra sig vad den materiella välfärdsstaten erbjuder. Biskop Lönnebo erinrade om de svenska barn som inte upplever sig vara älskade av någon, om de tonåringar som bär på ångest och självmordstankar.

Herr talman! Politik blir så lätt enbart ekonomi. Men nog vore det värdefullt om biskop Lönnebos predikan, som var en introduktion till riksdagens öppnande, inte frikopplades från riksdagens uppgifter och verksamhet. Alla vet ju att människan inte lever allenast av bröd. Regeringsförklaringen avslutas med en mening om värden som skall hålla oss samman i samhällsarbetet. Jag är övertygad om att i vår komplicerade tillvaro krävs värderingar till grund för samhällsbygget. Vi i kds förordar den kristna människosynen och den kristna etiken av den enkla anledningen att vi tror att detta är bäst för hela vårt land.

Herr talman! Till slut måste jag få säga att jag tyckte att professor *Stjernquist hade en briljant föreläsning* vid riksdagens högtidliga öppnande, och jag märkte att samtliga ledamöter tyckte det. Det skulle vara lämpligt att professor Stjernquist vid något högtidligt tillfälle fick möjlighet att här i kammaren föreläsa om grundlagens bokstav och anda. Det är min förhoppning att statsministern då skulle vara närvarande och uppmärksam lyssna. Statsministerns påstående om teknisk valsamverkan blir inte korrekt om han upprepar det aldrig så många gånger.

Prot. 1985/86:10
15 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Anf. 61 FILIP FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! Jag fick strax efter valet ett brev från en välmenande moderat. Brevskrivaren föreslog att jag skulle ändra stil och ikläda mig rollen som "moderaternas Alf Svensson". För att klara av den uppgiften skulle jag vara "dämpad och allvarlig". Min moderate partibroder var säker på att jag skulle göra moderata samlingspartiet en stor tjänst och att jag själv som politiker skulle vinna på detta rollspel.

Även om mycket av debatten i valrörelsens slutskede kretsade kring politikernas framtoning skall jag inte falla för frestelsen. Jag kommer, herr talman, fortsättningsvis att uppträda som Filip Fridolfsson – jag tror att det är bäst så.

Jag är ändå tacksam för detta brev. Min partivän hade nog en djupare och allvarligare avsikt med sitt förslag än detta med mitt sätt att vara; han ville understryka vikten av att vi här i riksdagen lyfter fram frågor som är av stor vikt för den kristna opinionen.

När jag i morse tog del av talarlistan till dagens debatt och såg att jag placerats direkt efter Alf Svensson var det en händelse som såg ut som én tanke. Alf Svensson och jag är samma andas barn. Vi är båda sedan barndomen djupt förankrade i samma frikyrka. Vi har samma kontaktnät inom pingströrelsen. När kds kom till som politiskt parti antar jag att Alf Svensson var med. Jag följde i varje fall partiets tillblivelse på nära håll – för att inte säga på mycket nära håll. Jag känner också till partiets utveckling, dess problem och framgångar. Jag har många vänner som är kds-are. Vi har också det gemensamt att vi vill ställa vad vi brukar kalla kristna samhällsfrågor i centrum i den politiska debatten.

Nu finns det säkert många som ställer sig frågan: Men varför tillhör ni inte – med den bakgrund som är gemensam på ganska många punkter – samma politiska parti? Jag kan mycket snabbt själv svara på den frågan. Kristen tro och politisk övertygelse är icke samma sak. Det finns kristna människor i alla partier. Jag vet inte hur det är i vpk, som har ateismen på sitt program, men jag vet hur det är i de demokratiska partierna. Vi är många ledamöter i det här huset som förenas i en gemensam kristen tro, men vi kämpar för olika partiprogram. Vi har olika syn på hur vårt samhälle skall utformas och byggas.

Jag hade, herr talman, ett par söndagar före valet en upplevelse som på det här området är ganska belysande. Jag deltog i en gudstjänst. Vi satt tre aktiva politiker sida vid sida. Det var en socialdemokrat, en kds-are och jag själv som är moderat. Vi sjöng gemensamt ur samma sångbok en sång vars första textrad lyder "Hur ljuvligt det är att mötas på väg mot Jerusalem". Vi upplevde trivseln och samhörigheten, men dagen efter stod vi på gator och torg och propagerade för skilda politiska uppfattningar.

Jag reagerar alltid när folk hävdar att just deras parti är det mest kristna partiet. Man partipolitiserar kristendomen. För ett antal år sedan drev socialdemokraterna – det var framför allt Broderskapsrörelsen – en intensiv kampanj riktad direkt till de kristna, där man försökte förvilliga dessa väljare med att hävda att Jesus var den förste socialisten. Man hänvisade till vissa bibelverser, och de citaten menade man styrkte dessa påståenden. Hela den här politiska propogandan gick snett.

Ett politiskt parti är ingen kyrka eller kristen församling. Det är kyrkornas uppgift att omvända människor till kristen tro. De politiska partiernas uppgift är att möjliggöra, att underlätta, deras verksamhet.

Jag sade att kristen tro och politisk övertygelse inte är samma sak. Om detta skulle vara ett faktum, skulle ju alla kristna politiker återfinnas i ett enda parti. Jag skulle på den här punkten vilja ställa en direkt fråga till Alf Svensson: Delar kds-ledaren denna min uppfattning, nämligen att kristen tro och politisk övertygelse icke är samma sak?

Detta är en mycket viktig fråga som intresserar tusentals, för att inte säga tiotusentals, aktiva kristna politiker som är engagerade i skilda partier. Jag skulle uppskatta om Alf Svensson här i Sveriges offentliga talarstol ville ge mig ett svar på den frågan.

Moderata samlingspartiet är inget bekännelseparti. Det viktiga och helt avgörande för moderata samlingspartiet är att vi inte svävar på målet när det gäller att slå vakt om partiets förankring i västerländsk kristen tradition. Detta arv skall vårdas. Det är viktigt att vi är lyhörda för de röster som talar om livskvalitet, som talar om behovet av normer och kristen etik.

Jag vore tacksam för ett svar från Alf Svensson.

Anf. 62 ALF SVENSSON (c) replik:

Herr talman! Med kort anspelning på brevet från en välmenande moderat tror jag att det vore lättare för välmenande moderat att byta parti än för Filip Fridolfsson att ändra karaktär, och det senaste är under inga omständigheter önskvärt.

Frågan var om kristen tro och politisk övertygelse är samma sak. På det vill jag svara att det är helt klart att det inte är så. Det vare mig fjärran, gode Filip Fridolfsson, att göra gällande att det inte finns ärligt övertygade kristna i andra partier där det finns människor som säger sig vara ärligt övertygade kristna.

Vad jag med bestämdhet vill påstå är att kristen tro leder till samhällsengagemang och till att vi tar oss an våra medmänniskors situation. Det är helt klart att svaren på hur vi skall engagera oss i det arbetet inte blir lika för oss alla, eftersom vi människor bara ser endels. Men det är inte egendomligt att de som kommer fram till någorlunda lika svar engagerar sig gemensamt för att ta itu med uppgifterna, precis som de engagerar sig gemensamt som har gemensam ståndpunkt på marknadsekonomin område. Det är inte någon obekant, hoppas jag, att det runt om i världen finns mycket gott om kristdemokratiska partier, så det är på sin plats att det också finns ett i Sverige.

Anf. 63 FILIP FRIDOLFSSON (m) replik:

Herr talman! Jag hade naturligtvis inte väntat mig något annat svar av Alf Svensson än det jag fick, och det var bra att få detta distinkta svar på min fråga. Jag kommer framdeles att ha med mig debattprotokollet för i kväll och läsa Alf Svenssons svar inntill när vi får debatt i vissa sammanhang där kristendomen partipolitiserar. Svaret var mycket klart och bra, och jag är tacksam för det.

Anf. 64 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! En av de viktigaste beståndsdelarna i en liberal politik – kanske den allra viktigaste – är att slå vakt om marknadsekonomin. Att bevara och förstärka detta oöverträffade system när det gäller att ta till vara människors kunskaper och kompetens, det kommer alltid att vara en central uppgift för folkpartiet.

Finns det då andra meningar om värdet av en fungerande marknadsekonomi? Är det inte att se spöken mitt på ljusa dagen när folkpartiet pekar ut olika hot mot marknadsekonomin? Nej, dess värre är det inte så! Hoten är i allra högsta grad en realitet.

Det är visserligen sant att det är ganska få i den svenska debatten som öppet säger att Sverige bör gå över till planekonomi, alltså till ett system där nästan alla beslut fattas av politikerna och där staten på ett eller annat sätt har delansvar för praktiskt taget varje investering som görs.

Men när vi i folkpartiet talar om hoten mot marknadsekonomin syftar vi på en serie små beslut, som var för sig kanske kan förefalla rätt obetydliga men som sammantagna leder till att den här finkänsliga metoden för att styra samspelet mellan producent och konsument riskerar att fungera allt sämre. De kollektiva löntagarfonderna, etableringskontroll av olika slag, regeringsrepresentanter i affärsbankernas styrelser, regleringar av priser och valutaflöden och de offentliga monopolen är några exempel som visar hur marknadsekonominns funktionsmöjligheter stegvis försämras.

Herr talman! En diskussion om olika ekonomiska system handlar till stor del om vem det är som skall fatta besluten, om vem som avgör vad fabriker skall tillverka och vilka tjänster som skall tillhandahållas. Även om det innebär en viss förenkling – jag medger det – kan man säga att det finns två svar på frågan: antingen att större delen av besluten fattas centralt, framför allt av politikerna, eller att de fattas av enskilda hushåll och företag.

För folkpartiet, som vill öka inflytandet för de många människorna, är svaret självklart: det är konsumenterna som genom sin efterfrågan skall bestämma urvalet av varor och tjänster. Det är konsumenternas bedömningar av pris, kvalitet och service som skall ge den avgörande signalen åt dem som tillverkar varor och tjänster, detta oavsett om det sker i privat eller i offentlig regi.

Men – och det är ett viktigt tillägg – om marknadsekonomin skall fungera väl måste det finnas flera tillverkare och en mångfald tjänster att välja emellan. Det måste finnas verklig konkurrens. Därför är vi i folkpartiet lika mycket motståndare till privata monopolsträvanden och privat maktkoncentration som vi är till de offentliga monopolen. Vi tror inte ett skvatt på teorier som säger att televerket måste arbeta i monopolets form eller att tandvården skulle bli bättre om man tar bort möjligheterna för människor att själva välja tandläkare.

Lika viktigt är det att samhället aktivt motverkar monopol tendenser i det privata näringslivet, vare sig det gäller lantbrukskooperationens dominans inom viktiga livsmedelssektorer eller risken för att all färjetrafik över Kattegatt får en och samma ägare. Vi är övertygade om att både privata och offentliga monopol höjer priserna, ökar byråkratien och försämrar servicen.

Inte minst folkpartiets syn på de små och medelstora företagen visar att vi

menar allvar när vi säger att vi är beredda att ta strid för marknadsekonomin och mot en ytterligare centralisering och byråkratisering av svensk ekonomi.

Visst är de stora jättarna i näringslivet nödvändiga framför allt för vår export och därmed för bytesbalansen. För Sveriges ställning som industrination gör våra internationellt kända företag väldiga insatser. Men ibland förefaller det som om framför allt socialdemokraterna uppfattar utvecklingen mot ökad maktkoncentration och allt större enheter i vårt samhälle som en naturlag, som varken kan eller bör hejdas. Låt mig nämna några exempel.

Regeringens industripolitik är påtagligt storföretagsinriktad. En rad åtgärder som socialdemokraterna genomdrivit på det näringspolitiska området har direkt missgynnat våra mindre företag – för att inte tala om de åtgärder som man borde ha vidtagit för att förbättra småföretagarklimatet, men som man inte har brytt sig om.

Ett annat exempel: På olika sätt missgynnar man enskilt ägande till förmån för det kollektiva. Det är den samlade effekten av flera olika åtgärder från regeringens sida som gör att utvecklingen mot ökat kollektivt aktieäggande förstärks. Bl. a. missgynnas det enskilda sparandet i aktier skattemässigt.

Ytterligare exempel på regeringens stordriftstänkande är ett antal beslut som innebär att både privata och statliga makteliter vävs samman, så att många beslutsfattare sitter på flera stolar samtidigt och bokstavligt talat förhandlar med sig själva.

Nyligen drev man igenom att regeringen i fortsättningen skall godkänna eller utse styrelseordförandena i de privata affärsbankerna. Folkpartiet har gått emot såväl denna åtgärd som en rad liknande med samma målsättning. Jag tycker det är bra att SAF:s VD Olof Ljunggren nu aviserar en omprövning av näringslivets medverkan i olika myndighetsstyrelser. Också det är ett system som innebär en sammanblandning av statlig och privat makt och som skapar oklara ansvarsförhållanden.

I folkpartiets strävan att i stället minska maktkoncentrationer och förbättra marknadsekonomin funktionssätt spelar alltså småföretagen en avgörande roll. Där finns det personliga engagemanget från ägare och anställda. Därifrån kommer de nya idéer som ger impulser till vår ekonomi. Där finns mångfalden och där finns den närhet till konsumenten som gör att signalsystemet fungerar. När priset blir för högt eller kvaliteten för dålig går kunden genast någon annanstans.

I de mindre företagen, som redan i dag sysselsätter hundratusentals människor, finns också med all säkerhet större delen av framtidens jobb. Småföretagen ger dessutom liv åt bygder som annars skulle läggas öde.

Den nuvarande regeringens oförmåga att förbättra småföretagens situation utgör därför ett av hoten mot en väl fungerande marknadsekonomi.

Folkpartiets program för mindre och medelstora företag, deras ägare och anställda handlar om

att avskaffa löntagarfonderna så att företagen får behålla sina pengar och använda dem för intressanta framtidssatsningar,

att skapa skattelagar som gör att det lönar sig att arbeta och som underlättar generationsskiften i stället för att familjeföretagen skall köpas upp av näringslivets "kedjebyggare",

att begränsa byråkrati och krångel som ofta tvingar småföretagarna att

fylla i blanketter på sena kvällar och helger,

att slå vakt om näringsfriheten, som i dag utsätts för ständiga attacker från olika håll.

På den sistnämnda punkten finns det skäl att vara särskilt uppmärksam. Ett system med etableringskontroll i olika skepnader, där politiker, myndigheter, ja, t. o. m. konkurrenter skall avgöra vilka företag som behövs och var de skall få finnas sätter den fria konkurrensen ur spel.

Folkpartiet går inte ut till småföretagarna med omfattande löften om nya statliga bidrag. Vi tror helt enkelt inte att det är rätt väg. Däremot är det nödvändigt att vi politiker, innan vi fattar beslut som berör de mindre företagen, tänker igenom hur deras arbetsvillkor ser ut och hur lagstiftningen påverkar deras möjlighet att utvecklas.

För folkpartiet är det här en alldeles självklar utgångspunkt, helt enkelt därför att utan de mindre och medelstora företagen är en liberal ekonomi otänkbar!

Anf. 65 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag kan i många stycken instämma i de värdefulla synpunkter som Christer Eirefelt gav uttryck för. Vi är båda eniga om vad som hotar marknadsekonomin. I näringsutskottet, där vi båda sitter, har vi haft många gemensamma två- resp. trepartireservationer i dessa frågor. Det är värdefullt, och jag hoppas att vi kan fortsätta att redovisa samma enighet under den här perioden.

Jag skall ta upp frågan om det största hotet mot marknadsekonomin, nämligen löntagarfonderna.

Det blev ju, herr talman, tre år till för regeringen och löntagarfonderna. Men socialdemokraternas tillbakagång i valet visar väljarnas oro inför smysocialiseringen – trots att fonderna ännu inte har tillåtit visa sitt verkliga ansikte, bortsett från olycksfallet med det samordnade inköpet i belysningsföretaget Fagerhults AB. Men om tre år kommer allt fler väljare att ha fått upp ögonen för vart den fondsocialistiska vägen bär hän. Tiden arbetar onekligen mot fonderna. Jag skall i detta anförande påvisa att det i högsta grad förhåller sig på det sättet.

Redan före omröstningen om löntagarfonderna i december 1983 hade en ström av svenskar, framför allt duktigt folk som antingen sålt sina företag eller som haft produktidéer som de ville förverkliga i ett mer företagsvänligt och mindre konfiskatoriskt samhälle än det svenska, lämnat vårt land. Det om något borde vara ett memento, en larmsignal om att något är på tok och att man måste genomföra förändringar. En ytterligare dränering av vårt land på företag och goda företagare ger bara som resultat att det tar ännu längre tid att rätta till vad som gått snett.

I början av 1985 gjorde Västfonden tillsammans med Nord- och Östfonden "årets klipp". Tillsammans köpte man för 66 milj. kr. var sin lika stor del i Fagerhults AB, vilket gav dem 23 % av röstvärdet i företaget. Man köpte aktierna från Asken utan några som helst kontakter med skaparen och tillika majoritetsägaren i företaget. Köpet applåderades livligt av företrädare för LO och socialdemokratiska partiet. Visserligen hade fondanhängarna lovat, att man inte skulle ägna sig åt några samordnade köp, men det löftet väger

tydligt lika lätt som Olof Palmes löfte om allmänna val till fondstyrelserna, som vi vet nu att det inte blir något av med.

Att Västfonden efter några veckor sålde aktieinnehavet i Fagerhults får utslutande ses som ett offer på den politiska taktikens altare. Händelserna inträffade alltför nära årets val! Men är det någon som tror, att fonden skulle tveka om denna och liknande affärer i ett läge då det återstår fler år till nästa val? Parallellen med fondköp av aktier i Dagens Nyheter och Västmanlands Läns Tidning är slående.

I början på detta år hoppade Västfonden in som en räddande ängel i Lesjöfors Bruk. Det är nu några år sedan detta företag rekonstruerades. Detta skedde på så sätt att olika personer och föreningar bildade "Lesjöfors vänner". Bl. a. engagerades kyrkan och Konsum i sammanhanget. Det blev totalt en satsning på 1 miljon i Lesjöfors aktier.

Vid årsskiftet 1984-1985 skulle Lesjöfors styrelse ha anvisat annan köpare för dessa aktier. Men man lyckades inte med detta. I mitten av januari hade man dock lyckats engagera Västfonden. 1 milj. kr. satte fonden in i Lesjöfors. Detta betydde bl. a. att Konsum fick tillbaka en kvarts miljon.

Sedan har man placerat 15 milj. kr. i ett partsrederi. Nordsjöfrakt AB heter bolaget. Ingen kunde väl tro att en löntagarfond skulle placera pengar i ett partsrederi? Framför allt inte när det blir löntagarfonden som står för pengarna, och de övriga ägarna tydligen slipper.

Nordsjöfrakt AB har en omsättning för 1984 på 63 milj. kr. och ett registrerat aktiekapital på bara 50 000 kr. När Västfondens 15 miljoner, som placeras i form av konvertibla skuldebrev, omvandlas till aktier om fem år, får man endast 15 % av rösterna. Om inte övriga aktieägare skjuter till rejält med kapital, vilket är mycket osäkert, står man där med ett stort risktagande och ett litet inflytande, som inte står i rimlig proportion till storleken på det insatta kapitalet.

Farmarslakt i Hallands län är ett nystartat företag som också kan känna sig nöjt med den affär man gjort med Västfonden. När ingen annan ville satsa på detta nystartade privata slakteri, var fonden genast redo att gå in med 10 friska miljoner. Man kan undra vilka bedömningar fonden gjort och som gör att man vill satsa dessa pengar, när inga andra långgivare ansåg sig kunna gå Farmarslakt till mötes? Det är väl inte så att man med löntagarnas pengar slår sönder en marknad, som redan är hårt ansträngd?

Den gångna sommaren har Västra löntagarfonden låtit tala om sig på ett mindre smickrande sätt. Det var när man köpte in sig i dockskåpsföretaget Lundby of Sweden. 20 milj. kr. satsades i det företag, vars ägare äntligen fått någon som vill satsa på hans företag. Ägaren står nämligen åtalad för grovt bedrägeri, och patent- och registreringsverkets bolagsbyrå har allvarliga anmärkningar mot bristen på redovisningar från flera av ägarens otaliga bolagsbildningar.

Nu är det mycket ovisst i vilket av företagen fonden har satsat sina 20 miljoner. Parterna hävdar visserligen att det skett i Lundby of Sweden. Men det finns inget avtal om detta. När olika tidningar sökt få reda på hur affären egentligen ligger till, har ägaren på alla sätt sökt stoppa en publicering. Det är förståeligt. Samtidigt är han mycket nöjd med affären. Att i det läge han befinner sig få någon att satsa 20 milj. kr. är givetvis som en skänk från ovan.

Det är inte konstigt att han ser nöjd ut på de bilder som tagits när affären presenterats. Man kan fråga sig om de kvinnor som jobbar i sina hem för Lundby of Sweden är lika glada. Själva beskriver de företaget som ett typiskt 30-talsföretag, när det gäller att ta ansvar för de anställda.

Skandalen kring Ljusne Kätting växer. Turerna kring företaget i samband med Norrfondens intåg i företaget har föranlett länsåklagaren i Gävle att undersöka om en av styrelseledamöterna i Norrfonden – i sin tidigare egenskap av VD i Ljusne Kätting – kan misstänkas för svindleri gentemot aktieägarna, bland dem också Norrfonden.

Men vederbörande sitter kvar i Norra löntagarfondens styrelse, omvald av regeringen den 25 april. Underskottet i Ljusne Kätting har ytterligare ökat i år – från beräknade 25 till senast uppskattade 40 milj. kr. i förlust. Det är nästan halva årsomsättningen. I dag kom beskedet från företagets styrelse – man begär Ljusne Kätting i konkurs!

I debatten framhåller fondanhängarna som det starkaste argumentet, att löntagarfonderna skall rädda pensionerna. Det är därför på sin plats att man granskar kapitalförvaltningen och utdelningen till pensionsfonderna under den tid löntagarfonderna varit verksamma. Enligt fondstyrelsernas redovisning för år 1984 har 12,7 milj. kr. överförts till AP-fonden. Detta motsvarar: 2 kr. per inkomsttagare av tjänst i hela riket, 0,7 % av det förvaltade kapitalet eller 0,03 % av pensionsutbetalningarna samma år.

De uttagna fondmedlen utgjorde 1 816 milj. kr. Av detta köptes aktier för 1 244 milj. kr. Vid årets slut hade värdet på aktierna sjunkit med 70 milj. kr. exkl. inflationen – med denna inräknad blir värdeminskningen 170 milj. kr.

Beträffande kostnaderna för löntagarfonderna är dessa enorma jämfört med den ringa avkastningen. Om man räknar in skattebortfall för ökad ATP-avgift och bolagsskatt, är kostnaderna under 1984 för stat, landsting och kommuner 1 516 milj. kr. För företagen är kostnaderna 1 616 milj. kr. inkl. den tillfälliga vinstskatten år 1983. Löntagarfondsäventyret kostar således de anställda, skattebetalarna, samhället och företagen sammanlagt 3 132 milj. kr. På detta får man en avkastning på 12,7 milj. kr. motsvarande 0,4 %. Utöver den försumbara avkastningen tillkommer en värdeminskning på aktieinnehavet med 170 milj. kr.

Under löntagarfondernas första verksamhetsår satsades endast 34 milj. kr. på företag som nytt riskvilligt kapital. Detta motsvarar 2 % av fondernas pengar. Resterande 98 % eller 1 577 milj. kr. har gått till tidigare aktieägare.

Det har från socialdemokratiskt håll tidigare framhållits att löntagarfonderna inte placerar sina pengar i utlandet. Vilka garantier har man för detta när man köper börsnoterade aktier av andra aktieägare? I åtminstone ett fall har köp skett av säljare med utlandsanknytning.

Det är således lätt att konstatera att löntagarfonderna inte tillför företagen något nytt kapital. Vad det är fråga om är att företagen dräneras på kapital, som i stället kunde användas till investeringar och därmed skapa nya arbetstillfällen.

Av naturliga skäl har företagen vidtagit åtgärder för att nedbringa inbetalningarna så mycket som möjligt. Man skjuter därmed problemen framför sig. De stora börsnoterade företagen betalar minst. SKF med en vinst på 1,3 miljarder kronor betalar 200 000 kr. i vinstdelningsskatt

samtidigt som ett fastighetsbolag med 17 milj. kr. i vinst betalar 3 miljarder kronor.

Det fackföreningsägda byggnadsföretaget BPA har genom omstrukturering av sin fastighetsförvaltning minskat vinstdelningsskatten med 4 milj. kr. till löntagarfonderna. Oaktat detta har inte företagets styrelseordförande Bertil Whinberg dragit sig för att lovorda fonderna.

Det är också känt att man inom de statliga affärsdrivande verken har fört diskussioner om att ompröva sin bolagsstruktur för att göra en motsvarande anpassning. När Göteborgs hamn AB bildades vid årsskiftet, förordade den socialdemokratiska kommunalpolitikern i Göteborg, Sören Mannheimer, att kapitalstrukturen skulle avvägas så att risken för vinstdelningsskatt skulle minimeras.

Jag vill därför slå fast att löntagarfundsavgifterna medför att jord- och skogsnäringens lönsamhet försämras, att jord- och skogsnäringen avtappas på kapital, att detta kapital överförs till andra områden utanför näringen och att matpriserna stiger på grund av fondavgifterna. Skatter och avgifter är undantagna från produktionsmedelsindex, från vilket man tidigare förde jordbruksprisförhandlingar. I den nya ordningen med fria förhandlingar har jordbrukets förutsättningar att priset förhandla försämrats ytterligare.

Löntagarfundsavgifterna tas främst ut av skuldbelastade företag. Fonderna gynnar de starkare på de svagas bekostnad. I sin tur kan det innebära att sysselsättningen minskar inom andra sektorer av näringslivet på grund av inställda investeringar i byggnader, maskiner, utrustning m. m. som kunde ha varit lönsamma utan fondavgifter.

De resurser som plockas ut ur företagen i form av fondavgifter och vinstdelningsskatter hotar sysselsättningen på många sätt. Någon ny sysselsättning kan inte löntagarfonderna garantera. Tvärtom förvandlas de uteblivna sysselsättningsstillfällena till icke produktiva placeringar. Pengar från sysselsättningskapande företag flyttas via löntagarfonderna till dem som säljer aktier till fonderna. Pengarna kan sedan försvinna ut ur vårt land eller användas till icke sysselsättningskapande investeringar.

Listan kan göras lång. Ett efter ett har alla de fondargument som framfördes i debatten fallit. Kvar står endast den mer eller mindre outtalade ambitionen att omvandla samhället i socialistisk riktning. Visionerna och de vackra beskrivningarna är borta. Numera görs knappast ens halvhjärtade försök att upprepa talet om alla de undergörande, välsignelsebringande effekter som fonderna skulle ha för näringslivet, facket, löntagarna, marknadsekonomin och pensionssystemet. Fonderna skulle t. o. m. stärka marknadsekonomin, sade man ju!

Fonderna skapar inga nya jobb. De stöttar inte heller pensionssystemet. Vad det handlar om är makten och ingenting annat. Det har ju inte gått att forma motiv för ett kollektivt fondsystem utan att kollidera med marknadsekonomin eller göra våld på sanningen. Därför förblir vallsituationen entydig: för eller emot fonderna – för ett marknadsekonomiskt system eller ett nytt med socialistiska förtecken.

De borgerliga partierna har vid upprepade tillfällen här i riksdagen slagit fast att löntagarfonderna måste avskaffas och att avvecklingen av dem skall vara definitiv. Detta krav kommer att upprepas till dess fonderna har

avskaffats. Var så säkra!

Socialdemokraterna hoppades att fonderna skulle accepteras när de väl var här. Så har det inte blivit, och så kommer det inte att bli. Däremot kan det bli så att socialdemokraterna, med samma efterklokta tystnad som när dåvarande trepartiregeringen stoppade Stålverk 80, kommer att acceptera att fonderna avskaffas.

Anf. 66 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Politiken i vårt land måste framöver medvetet inriktas på att främja decentralistiska lösningar. Decentralisering och småskalighet skapar handlingsutrymme och frihet för många. Nyskapande och flexibilitet gynnas, och människor får överblick. De känner sig delaktiga i utvecklingen och i besluten.

Vårt land befinner sig nu på toppen av en högkonjunktur. De professionella konjunkturbedömarna anser att vi nu står inför en avmatning av konjunkturen. Vi har i dag en öppen arbetslöshet som inte har någon motsvarighet i tidigare högkonjunkturer. I september var inte mindre än 144 000 människor öppet arbetslösa. 170 000 var dessutom, som det kallas, föremål för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. LO-tidningen skrev så sent som i våras att 500 000 människor sammantaget befann sig utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Ett annat bevis på att allt inte är bra är att antalet förtidspensioner, beviljade av arbetsmarknadsskäl, mer än fördubblats under den senaste treårsperioden.

Dessa höga tal mitt i en högkonjunktur och inför sämre konjunkturer är oroande. Centerpartiet anser att en grundläggande förutsättning för trygghet är tillgång till arbete. Människor behöver riktiga jobb på den ordinarie arbetsmarknaden.

Under 1970-talet expanderade den offentliga sektorn kraftigt och stod för hela ökningen av antalet jobb. Den samhällsekonomiska situationen gör att nya jobb ett antal år framöver måste komma inom näringslivet. I många storföretag, med de långa seriernas produktion, talar mycket för att data- och robottekniken tar över en del av dagens jobb.

Centerpartiet är därför övertygat om att bästa sättet att erhålla fasta ordinarie jobb är en positiv och offensiv småföretagspolitik. I dag arbetar över en miljon människor i småföretag. Inriktas näringspolitiken på att skapa optimism och framtidstro hos småföretagarna och deras anställda samt på nyföretagande, är det ingen omöjlig uppgift att skapa balans på såväl arbetsmarknaden som inom samhällsekonomin.

Centerpartiet har därför föreslagit en rad åtgärder för småföretagsutveckling. Som exempel kan nämnas en sänkning av arbetsgivaravgiften med 5 procentenheter för de första 15 anställda samt för egenföretagare. Vi föreslår vidare att förmögenhetsskatten på arbetande kapital slopas. Det senare kan också uttryckas som att vi anser att det är bra att pengarna blir kvar i företagen och används till investeringar och nya jobb. När pengar tas ut ur företagen skall de däremot beskattas i vanlig ordning. Framtidens arbetsmarknad kräver att tyngdpunkten i sysselsättningspolitiken förskjuts från arbetsmarknadspolitiska åtgärder till näringspolitik och regionalpolitik. Centerpartiet har därför föreslagit att 10 % av de medel som går till AMS bör

omfördelas till offensiva närings-, industri- och regionalpolitiska insatser.

Vårt lands möjligheter för framtiden ligger bl. a. i att industri och övrigt näringsliv befinner sig på en hög teknisk nivå. Även utbildningsstandarden talar till svensk fördel. Det finns emellertid behov av reformer som leder till större flexibilitet och minskad byråkrati inom såväl näringslivet som utbildningsväsendet. Andra styrkefaktorer som det gäller att ta till vara är bl. a. den långt drivna organisationsförmågan och den avancerade tjänsteproduktionen. Det gäller både ingenjörs-kunnande och administrativt kunnande. En annan styrkefaktor som vårt land måste ytterligare utveckla och slå vakt om är att alla får del i den ekonomiska och sociala utvecklingen. Ett sådant samhälle ger mindre av motsättningar och mera av gemensamma tag och samförstånd, och därmed framgång.

Den nya tekniken inom data-, elektronik- och industrirobotområdena upplevs ibland som ett hot. Databehandling och elektronik är, rätt använda, teknik för småskalighet och decentralisering. Tekniken är miljövänlig. Tekniken har också stor betydelse för energibesparande och för den framtida allt viktigare effektiviseringen av vår energianvändning. I dag verkar utvecklingen vad gäller data och elektronik i koncentrerande riktning, trots att det är fråga om teknik för decentralisering.

Centerpartiet anser att det är mycket viktigt att utvecklingen vad gäller data och elektronik – och jobben som skapas på grundval av dessa tekniker – kommer hela landet till del. Detta kan t. ex. ske genom kraftigt sänkta arbetsgivaravgifter för de delar av vårt land som behöver få tillgång till dessa tekniker. Ett grundläggande krav som regering och riksdag dessutom bör ställa på det statliga televerket, vilket har monopol på teledataskommunikationsnätet, är enhetliga teledataskommunikationstaxor för hela landet.

Sverige har ett stort utlandsberoende. Det finns utan tvivel anledning att inom vissa områden arbeta för ett minskande utlandsberoende. Import av kol och olja innebär såväl direkta ekonomiska påfrestningar på rikets ekonomi som en import av arbetslöshet. Energipolitiken måste bl. a. därför mera inriktas på inhemska bränslen.

Skogsråvara som värmekälla och inhemsk produktion av etanol för låginblandning i all motorbensin skulle minska vårt importberoende av oljeprodukter till gagn för såväl samhällsekonomin som miljön. Centerpartiet efterlyser kraftfulla regeringsåtgärder som leder till att vi kan utnyttja våra inhemska energitillgångar. Många arbetstillfällen kan bevaras samtidigt som nya jobb tillkommer i förädlingsledet. Jobben skulle dessutom bevaras och tillkomma i regionalpolitiskt känsliga områden.

Centerpartiet har under hela efterkrigstiden drivit en mer långtgående regionalpolitik än vad majoriteten i riksdagen varit beredd att ställa upp på. Majoriteten har mot centerns vilja i första hand främjat geografisk rörlighet – flyttlasspolitik – i stället för att främja sysselsättningen i utsatta regioner genom utvecklande regionalpolitiska insatser. Befolkningen i skogslänen minskar nu snabbt, medan befolkningen i Stockholmsregionen snabbt ökar. Dess värre är läget för de många utsatta regionerna värre än på 1960-talet. Per-Ola Eriksson kommer senare i kväll att gå närmare in på de senaste årens negativa regionalpolitiska s. k. utveckling.

Det som händer i dag är att i stora delar av vårt land serviceunderlaget

minskar kraftigt. Skolor kommer att få läggas ner i en omfattning som saknar tidigare motstycke, om inte utvecklingen bromsas upp, osv. För många landsbygdskommuner är utvecklingen en katastrof. Även de redan boende i Stockholmsområdet har anledning att vara missnöjda med utvecklingen. Det blir allt trängre på gatorna, bilavgaserna ökar, bostadsbristen ökar trots att grönområden bebyggs, resetider förlängs osv. Det kommer, om koncentrationsutvecklingen får fortsätta, att uppstå många förstörda miljöer som kommer att orsaka samma miljödiskussion som den Klarastrandsleden har orsakat.

En positiv sysselsättningsutveckling förutsätter att den koncentrationsfilosofi som ofta präglar regering och riksdagsmajoritet bryts. Centerpartiets politik inriktas på en positiv utveckling av hela vårt land. Det är nu nödvändigt med en mycket positiv småföretagspolitik för att klara jobben. Med en sådan småföretagspolitik kan också grunden läggas för en bättre utveckling av hela vårt land. Vår politik ger såväl en levande landsbygd som en levande stadsmiljö.

För några år sedan började centerpartiet driva linjen att ungdomar i de känsligaste åren alltid skulle erbjudas utbildning och arbete i stället för arbetslöshet och bidrag. För snart tre år sedan kom så förslaget om ungdomslag. Ungdomslagen har emellertid två stora skönhetsfläckar, dels att närmare 40 000 ungdomar i åldern 18–19 år varje år skall tvingas arbeta halvtid, dels att nästan alla placeras inom den offentliga sektorn. Detta är orätt mot ungdomarna eftersom minst hälften av de nya jobben måste komma till inom näringslivet. Centerpartiet anser att ungdomslagen i dess nuvarande form skall avskaffas och ersättas med yrkespraktik. Ungdomar som inte kommit in på önskad utbildning eller fått fäste på den ordinarie arbetsmarknaden kan då söka arbetsplatspraktik inom det yrke som de vill komma in i eller utbilda sig inom. Hela arbetsmarknaden måste då öppnas för ungdomarna, och minst hälften av yrkespraktikjobben skulle komma till inom näringslivet. Självklart skall också 18–19-åringar ha normal arbetstid. Vi är övertygade om att ungdomarna skulle uppleva yrkespraktik långt meningsfullare än dagens ungdomslag.

Avslutningsvis vill jag beröra frågan om kommunal skatteutjämning. En rättvis fördelning av välståndet fordrar att sådana hänsyn är vägledande vid uttaget av skatter och avgifter. Den största orättvisan ligger för närvarande i de olikheter i kommunalskatten som har uppstått på grund av kommunernas olika skatteunderlag. Invånare i fattiga kommuner betalar i dag nära 9 kr. högre kommunalskatt än invånarna i de rikaste kommunerna. Det innebär samma skillnad i marginalsatt. Det är dessutom så att befolkningen i de fattigaste kommunerna har sämre kommunal service än befolkningen i de rikaste kommunerna. Ur rättvisesynpunkt, ur regionalpolitisk och ur allmän sysselsättnings- och utvecklingssynpunkt är det därför viktigt att riksdagen snarast föreläggs ett långtgående förslag om en starkt förbättrad kommunal skatteutjämning.

Anf. 67 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Att den socialdemokratiska politiken varit framgångsrik under den nyss avslutade regeringsperioden är på många sätt dokumenterat.

Budgetunderskottet har i det närmaste halverats under den senaste treårsperioden. Vi har fått en rättvisare fördelningspolitik. Industrinvesteringarna har ökat. Tusentals nya företag har kommit till stånd. I län efter län redovisas att arbetslöshetssiffrorna minskat. Vi är också på rätt väg när det gäller att nedbringa inflationen. Det hade varit djupt olyckligt om den politiska inriktning som socialdemokraterna lagt fast skulle ha avbrutits i och med årets val. Då hade vi varit tillbaka i den kaotiska situation som rådde mellan 1976 och 1982.

Det ställs självfallet stora förhoppningar om att många problem som vi har och som kan komma att uppstå genom konjunktursvängningar kan motverkas och bringas till positiva lösningar. Grunden för detta är en politik som stabiliserar samhällsekonomin. Svårigheterna måste mötas med generella åtgärder i kombination med selektiva insatser inom olika problemområden.

Det finns många områden, inte minst i mitt eget län Örebro, som visar att den insats som gjorts från regeringshåll och riksdagsmajoritet varit framgångsrik, även om vi likt andra län kan visa att många svåra problem återstår att lösa. Men helt klart framstår att utan den direkta satsningen på Bergslagsregionen, speciella insatser för arbetsmarknadspolitiska åtgärder och särskilda bidrag till skattetyngda kommuner, för att nämna några av de insatser som gjorts, hade situationen i Örebro län varit betydligt sämre.

Dessa insatser har, förutom de aktiva insatser som gjorts i vårt län på olika områden, bidragit till att arbetslösheten kunnat minskas med över 1 000 personer under det senaste året. Fortfarande är dock arbetslösheten i länet det svåraste problemet, som måste bli föremål för uppmärksamhet, speciellt som vi kan vänta en avmattning av konjunkturen.

Örebro län har under senare år varit föremål för stora strukturförändringar. Gruv- och stålindustrin var i länets västra och norra delar de helt dominerande näringsgrenarna. Gruvnäringen i Bergslagsdelen av länet har nu helt upphört. Stålindustrin har starkt decimerats, och enligt de senaste rapporterna är stålindustrin i länet föremål för ytterligare strukturförändringar, som i klartext innebär betydande personalminskningar i de områden av länet som under en följd av år haft stor arbetslöshet.

De strukturförändringar som vårt län varit föremål för har kanske inte alltid uppmärksamats, eftersom omställningen skett mera successivt under en längre tidsperiod, men de totala verkningarna har varit lika smärtsamma som på många andra håll.

Örebro län räknas inte som ett skogslän, trots att förhållandena på många områden kan betraktas som likartade. Vi har haft en avfolkning i länet som kan jämföras med avfolkningen i de s. k. skogslänen. Befolkningsmässigt har länet minskat med ca 3 500 personer sedan 1980. Detta innebär att situationen för de tidigare befolkningssvaga kommunerna ytterligare förvärrats. Och vad beträffar arbetslösheten är den för vårt län också likartad med den i vad som betraktas som rena skogslän.

Jag vill också framhålla att det inom länet gjorts betydande insatser för att motverka arbetslösheten och befolkningsminskningen. Den s. k. Örebromodellen, där de ungdomar mellan 18 och 24 år som inte kan beredas fast arbete ges möjlighet till fortsatt utbildning eller praktikplats, har kommit att framstå som ett mönster för andra regioner i vårt land. Örebromodellen har

kritiserats, framför allt från moderaterna, för att den inte skulle stimulera ungdomar att söka fasta jobb. Resultatet visar att den har varit till fördel, genom att ungdomarna har stått bättre rustade när de kunnat erhålla arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Uppbyggnaden av länstrafiken och inrättandet av den arbetsmedicinska kliniken vid Regionsjukhuset är andra områden där Örebro län har fått efterföljare i andra regioner. Jag vill peka på dessa områden för att visa att det inom länet finns ett stort intresse och ett kunnande men också en vilja att vända den negativa trend som jag här har berört. Det har vi också inom länet stora möjligheter att göra. Men det gäller att fler uppmärksammar fördelarna med att förlägga ytterligare verksamheter till vårt län.

Länet ligger befolkningsmässigt mitt i Sverige. Detta Sveriges mittpunktsläge bör bättre kunna utnyttjas när det gäller transportutvecklingen. Det förefaller oss som bor i länet som självklart att om man har hela landet som konsumtionsområde, så bör distributionen av denna konsumtion utgå från mittpunkten.

Att utveckla transportterminaler skulle innebära billigare transporter, samtidigt som man skulle kunna göra betydande tidsvinster. Men för att detta skall kunna utvecklas behövs det ändamålsenligt anpassade satsningar på såväl landsväg som järnväg, men även satsningar på luftburna transporter av gods bör här kunna komma i fråga. Inom Bergslagsdelegationen pågår ett ambitiöst arbete med att utveckla och att ta till vara de möjligheter och fördelar som finns inom regionen. Det är nödvändigt att man i denna stora region i Bergslagen som haft svårigheter med sysselsättningen, vilket lett till avfolkning, blir föremål för fortsatt satsning från samhällets sida. Jag vill påpeka att de satsningar som gjorts i Bergslagsregionen har haft stor betydelse. Det finns i dag en helt annan entusiasm i Bergslagskommunerna i vårt län än vad som var fallet under senare delen av 1970-talet, en entusiasm som det finns all anledning att ta till vara och ytterligare utveckla.

Jag vill också framhålla att det inom vårt län finns en omfattande teknisk industri som har gjort betydande satsningar på framtiden och som har goda ordertillgångar. Men här som på många andra håll finns svårigheter med att anskaffa tekniskt kunnig personal. Detta är också oroande.

Men en satsning på teknisk utbildning i närheten av industrierna i länet skulle i många fall klara denna bristsituation, i varje fall om man ser det på sikt. Att ta till vara den avknoppning som kan komma i fråga inom industrins forsknings- och utvecklingsarbete kan också bidra till nystartande av företag och öka sysselsättningsmöjligheterna.

Herr talman! Jag har tagit detta tillfälle i akt för att belysa den positiva effekt som den socialdemokratiska politiken haft för vårt läns utveckling. Men jag har också velat peka på vilka svårigheter som återstår. Det är en uppgift för oss att försöka bringa de svårigheter som vi har framför oss till positiva lösningar. Men jag vill påpeka att det inte är genom systemförändringar och urholkning av samhällsresurser som vi klarar problemen, utan det är i en utveckling av samhällssystemet som vi kan klara uppkommande problem. Jag hade hoppats att när nu valrörelsen är avklarad även de borgerliga partierna skulle inse detta, men efter att ha lyssnat till debatten i dag kan jag konstatera att jag i det fallet varit alltför förhoppningsfull.

Anf. 68 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte kan instämma i den lovsång till regeringen som sjöngs av Håkan Strömberg, en sång som dock visade sig innehålla ganska mollstämda toner. Jag tänker helt och hållet uppehålla mig vid att berätta hur det är i ett län som har bekymmer.

Herr talman! Arbetsmarknaden i Värmland har varit och är tyvärr fortfarande något av en krisarbetsmarknad med 4,7 % öppet arbetslösa. Det är, som tidigare, endast Norrbotten som har det värre än vi.

Antalet öppet arbetslösa i Värmland är för närvarande i runda tal 7 000 personer. Den totala arbetslösheten, dvs. arbetslösa jämte personer sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, omfattar ca 13 000 personer. Vid samma tid under den svåra lågkonjunkturen 1982 var denna siffra ca 14 000. Ungdomsarbetslösheten är fortfarande skrämmande hög. I början av september 1985 var 2 700 ungdomar i åldersgruppen upp till 24 år arbetslösa.

Kännetecknande för den värmländska arbetsmarknaden är att arbetslösheten döljs med arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag. Ca 5 500 värmlänningar är föremål för sådana åtgärder. Vi har ca 1 100 ungdomar i ungdomslag och ca 800 anställda med rekryteringsstöd.

Vad som inte framgår av arbetslöshetsstatistiken är att långtidsarbetslösheten för personer över 55 år fortfarande ökar och att förtidspensioneringen av arbetsmarknadspolitiska skäl mer än fördubblats sedan 1982.

1984 avfördes ca 600 personer i Värmland från arbetslöshetsstatistiken på detta sätt, och trenden är densamma under 1985, enligt försäkringskassan. Ca 1 000 personer har flyttat från länet under det gångna året.

Herr talman! Det är en ganska dyster bild av värmländsk arbetsmarknad jag här har målat upp, men den är tyvärr sann. Länsarbetsnämnden, som naturligt nog vill ge en mer glättad bild av arbetsmarknadssituationen än jag kanske förmår göra, anser att en viss ljusning har skett det senaste året, att antalet arbetslösa under resten av 1985 kommer att ligga lägre än hösten 1984 och att läget förblir någorlunda stabilt under det första kvartalet 1986. Länsarbetsnämnden skickar emellertid med en brasklapp när den säger: En förutsättning är dock att länsarbetsnämnden får en avsevärd ökning i de hittills tilldelade medlen för bl. a. beredskapsarbeten. I annat fall kan en ökning av arbetslösheten inte undvikas.

Man frågar sig oroligt: När inte regeringen har lyckats med att öka antalet "riktiga" arbetstillfällen under rådande högkonjunktur, hur skall det då gå när lågkonjunkturen nu närmar sig med raska steg?

Vissa branscher som är särskilt viktiga för vårt län, t. ex. massa- och pappersindustrin, har redan kunnat notera en vikande trend. Devalveringseffekten är nu uppäten och därmed de fördelar som vissa konkurrensutsatta branscher kunnat dra därav.

Järn- och stålbranschen har börjat notera en vikande efterfrågan på sina produkter på såväl USA-marknaden som Asien- och Europamarknaderna.

Våra exportindustrier får allt svårare att hävda sig på grund av det höga kostnadsläget, som i sig är beroende av de ständiga skattehöjningarna med följande hög inflation.

Inom byggarbetsmarknaden väntas en ökad arbetslöshet beroende på att bostadsbyggandet minskar kraftigt. Detsamma är förhållandet inom anläggningsbranschen.

Jag påstår naturligtvis inte att allt detta är den socialdemokratiska regeringens fel. Sverige är i högsta grad beroende av omvärlden, och vårt län, som har stora basindustrier, har drabbats hårt av strukturomvandlingen inom såväl skogs- som stålindustrin.

Den socialdemokratiska politiken har emellertid – inte bara under de senaste regeringsåren, utan sedan decennier – skapat allvarliga strukturproblem genom den ensidiga satsningen på den offentliga sektorn. De socialdemokratiska politikerna i mitt län säger sig "skapa arbetstillfällen" genom en ständig ökning av kommun- och landstingssektorn. I själva verket rör det sig om att väsentligt försämra näringslivets förutsättningar.

Värmlands län har som bekant drabbats av svåra kriser och industrinredläggningar. Jag behöver bara nämna Vänerskogskraschen och den hårda personalneddragningen vid bruken i Hagfors, Munkfors, Storfors och Lesjöfors, för att ta några exempel.

Inte är vi värmlänningar i dag särskilt glada åt att våra gamla stolta slagskepp Billerud och Uddeholm numera ägs av stora koncerner utanför länet. Vi hoppas dock att detta skall medföra ökade möjligheter att konkurrera på en hård världsmarknad och att intresset för investeringar i de värmländska bruksorterna inte skall minska.

Vid den allmänpolitiska debatten den 6 februari i år framförde jag min oro för Björneborgs järnverk och uttalade förhoppningen att det snarast skulle ske en uppgörelse mellan ägaren och staten. Jag vill faktiskt kosta på mig att nu uttrycka min uppskattning över att en uppgörelse slutligen kom till stånd, och det är min förhoppning att företaget skall ha goda framtidsmöjligheter.

Jag vill naturligtvis inte stå här och kräva stora statliga åtaganden. Som moderat anser jag att det är en generellt näringsvänlig politik vi främst behöver. Men ett län med så svåra arbetsmarknadspolitiska problem som Värmland är beroende av vissa regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder under ansenlig tid framåt. Det är bara att konstatera, även om vi med sådana åtgärder inte löser några arbetsmarknadspolitiska problem på sikt.

Bergslagskommunerna i Värmland har, som jag tidigare sagt, drabbats hårt av näringslivets omstrukturering. Vi moderater på Värmlandsbanken har uppmärksammat de negativa effekterna av detta – inte minst vad gäller handeln och servicenäringarna. Vi har därför – tyvärr utan större framgång – motionerat om att Filipstad, Hagfors, Munkfors och Storfors kommuner borde inlemmas i stödområde B, en uppfattning som vi fortfarande har.

En annan ort i Värmland som i dagarna är föremål för het debatt och som har drabbats hårt, bl. a. efter Vänerskogskraschen, är Deje, där Deje Industri AB i dag kämpar en hård kamp för att hålla i gång verksamhet vid den gamla Dejefabriken. Företaget har utan tvivel en rad intressanta projekt på gång men har inte mötts av någon vidare förståelse vid uppvaltningar hos industridepartementet. Nu hotas företaget också av dryga miljöavgifter. Jag vill fästa uppmärksamheten på Dejefabriken och uttrycka min förhoppning om någon form av positivt stöd till företaget. Det är viktigt för denna ords bestånd.

Jag vill i detta sammanhang faktiskt erinra om att Värmland i stort fått klara sig utan extraordinära statliga insatser jämfört med exempelvis

varvsregionerna. Arbetsmarknadsproblemen i Uddevallaregionen kan på intet sätt mätas med Värmlands problem, men där gjorde regeringen en miljardsatsning före valet. Och vad har hänt? Jo, bl. a. har flera hundra värmländska ungdomar tvingats lämna vårt län och flytta till Trollhättan, där det varit gott om jobb. En källa till eftertanke!

Finns det då inget positivt att säga om värmländskt näringsliv och värmländsk arbetsmarknad? Jo, dess bättre!

Det kan bl. a. noteras att Försvarets Fabriksverk – Zakrisdalsverken i Karlstad – i dagarna fått en stororder från USA och att man skall anställa ytterligare ett femtiotal personer.

Databranschen har visat en mycket glädjande utveckling. I början av 1980-talet var mellan 75 och 100 personer sysselsatta med dataarbete i länet. I dag sysselsätter dataföretagen ca 500 personer, och dessutom finns ett stort antal människor som arbetar med hjälp av datorer i den dagliga verksamheten. Högskolan i Karlstad har i dagarna presenterat en undersökning, där det framkommit att de teknikpositiva företagen också är de som har kunnat öka sysselsättningen snabbast. Den datateknik som många varit så ängsliga för innebär kanske det mest positiva som hänt Värmland. Datatekniken kan också ge en omfattande småföretagsamhet – inte minst i glesbygd.

Värmland har haft och har stora resurser att ta till vara. Låt mig bara ta ett par exempel.

Den nära tillgången till billig energi är en förutsättning för en expansiv industri i Värmland. Det gäller nu bl. a. att ta till vara de utbyggda vattenkraftsresurser som är lämpliga. Två stora objekt står då i förgrunden: Strängforsen och Vårsjön. Vi moderater, folkpartiet i länet, el- och byggnadsfacken och inte minst länets landshövding anser att en utbyggnad av Strängforsen bör ske. Det skulle ge hundratals arbetstillfällen – direkt och indirekt – i den hårt arbetslöshetsdrabbade norra regionen i Värmland under många år.

Som en effekt av en vattenkraftsutbyggnad skulle också en turistanläggning i Knallarna-Bleckeberget i Höljes kunna komma till stånd. Uddeholms AB är nämligen berett att ikläda sig ansvaret för att en sådan anläggning skapas. Den skulle ge ett hundratal årsarbeten, om en utbyggnad av Strängforsen sker.

Socialdemokraterna i länet har tyvärr sagt nej till en sådan lösning. Landstinget har i stället lekt bankirfirma med skattebetalarnas pengar och lånar ut 10 miljoner till Torsby kommun, som skall satsa på en turistanläggning i Branäs tillsammans med "folkrörelserna" – till stor del finansierad med skattepengar. Detta är ett praktexempel på hur man kan ta död på utvecklingsmöjligheter i ett län. Hur det går med Branäsanläggningen är ännu inte avgjort. Regeringen vågade ju inte ta ställning före valet, men nu torde ett besked vara att vänta inom kort. Min uppfattning är: Gärna både Branäs och Knallarna-Bleckeberget, men sådana turistanläggningar skall komma till stånd genom fri företagsamhet och inte med skattebetalarnas pengar!

Det mindre och medelstora jordbruket – inte minst kombinationsjordbruket – är en viktig näring i Värmland. Det ger i dag ca 13 000 arbetstillfällen, och fler människor borde få möjlighet att bosätta sig och arbeta på

landsbygden. De små jordbrukens fortlevnad är viktig, om begreppet "en levande landsbygd" skall ha en reell innebörd även framdeles. Jordbrukets framtid är viktig också med tanke på turistnäringen. Det är de människor som bygger och bor på landsbygden som är de bästa miljövårdarna och som kan hålla det vackra värmländska landskapet öppet och leende.

Vi moderater vill underlätta för familjer att flytta ut på landsbygden. Vi har bl. a. föreslagit vissa lättnader i fastighetsbildningslagen och jordförvärvslagen.

När det gäller ungdomens arbetsmarknad ser vi med stor oro på att ca 1 100 ungdomar är sysselsatta i ungdomslag cirka fyra timmar per dag enbart inom den offentliga sektorn. De unga måste få jobb – riktiga jobb. En viktig reform vore att genomföra vårt förslag om lärlingsutbildning direkt ute i företagen. Ungdomslagen bör omfatta endast de ungdomar som absolut inte kan få arbete eller utbildning på annat sätt. I dag sitter de ju fast i terapikedjan. Jag har konkreta exempel från mitt eget län. När exempelvis Volvo i Arvika sommaren 1984 sökte ny arbetskraft fick företaget inte en enda sökande under 20 år. Alla var upptagna i ungdomslag! Så får det naturligtvis inte vara. Ungdomslagen måste göras om. Skall den vara kvar bör den omfatta även det fria näringslivet.

Herr talman! Även om jag i mitt anförande har talat om en rad problem på arbetsmarknaden i Värmland är läget ingalunda hopplöst. Det finns en del positiva tecken. Värmlänningarna har insett att det inte räcker att bildligt och bokstavligt klappa på bruksporten. Det har börjat komma in en ny anda, en värmländsk företaganda. Inte minst gäller detta kvinnorna, som till stor del står för nyföretagandet. Men, det gäller inte bara att kunna starta företag, företagen skall också kunna leva vidare. Därför behövs en helt ny näringspolitik. Det är en politik som inte går ut på att skapa sysselsättning genom skattemedel och politiska beslut utan på att låta arbetstillfällena uppstå på grund av att det blir lönsamt att äga och driva företag och verksamhet av olika slag. Framför allt måste löntagarfonderna avvecklas. Dessa är ett allvarligt hot mot jobben.

Vårt land och vårt län måste ta till vara de resurser som våra presumtiva småföretagare utgör. Vi måste tro på idérika engagerade människor, ge dem svängrum och utvecklingsmöjligheter. Det finns ingen brist på arbete, om vi tar till vara alla möjligheter och skapar alternativ även inom de områden som i dag ensidigt sorterar under den offentliga sektorn. Inte minst kvinnorna skulle få ökade arbetsmöjligheter genom detta. Vi behöver sannerligen "Pysslingar" inom många sektorer av vårt samhälle för att minska kostnaderna, för att öka valfriheten och för att ge möjligheter till fler arbetstillfällen.

Herr talman! Vi behöver ett positivt företagsklimat, lägre skatter och avgifter, en krympt offentlig sektor, färre regleringar, mindre pålagor – bort från löntagarfonder, förnyelsefonder och allt vad det heter! Då kan Värmland komma på fötter igen.

Anf. 69 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Under ekonomins tillväxtår på 1960-talet inledde socialdemokraterna en hänsynslös koncentrationspolitik. Den kom att omfatta alla sektorer och nivåer i samhället och stod i direkt strid med centerrörelsens

värderingar om ett decentraliserat samhälle.

Det var då som de stora industriföretagen tilläts växa på småföretagens bekostnad. Småföretagen slogs ut eller köptes upp av större företag i den samordnade näringspolitikens spår. De snabba klippens ekonomi började få fotfäste.

När ASEA, Volvo, Saab eller SKF – för att ta några exempel – ropade efter arbetskraft besvarades det ropet mycket välvilligt av socialdemokraterna. Man inledde en omfattande folkförflyttning från glesbygdslänen till redan befolkningsrika områden.

Alltjämt är koncentrations- och centraliseringstendenserna mycket starka i vårt samhälle. Men nu är det inte enbart de traditionella industriföretagen som bidrar till koncentrationen. Storstadsregionernas starka offentliga sektor tillsammans med data- och elektronikindustrins expansion har blivit en ny magnet mot övriga landet.

Det är beklämmande att se hur socialdemokraterna accepterar och medverkar till ökad koncentration av bebyggelse, makt, ägande och kapital. Och på första parkett sitter moderaterna och instämmer stillatigande i den här processen.

Det kommer att bli nödvändigt för centern att ännu hårdare ta strid mot centralisering och koncentration. Med ett decentraliserat näringsliv som ledstjärna kommer centern att redovisa hur människorna kan få närhet till arbete, ökat inflytande och en bättre livsmiljö.

Sedan socialdemokraterna återkom till kanslihuset hösten 1982 har flyttlasspolitiken tagit ny fart. Nettoutflyttningen från skogslänen det första halvåret i år var mer än dubbelt så stor som motsvarande tid 1984, och den var mer än tre gånger så stor som motsvarande tid 1983.

Avfolkningen av skogslänen ökar i mycket rask takt. Det visar bl. a. flyttningsrörelserna under årets tredje kvartal. Då fick de sju s. k. skogslänen vidkännas en nettoutflyttning med över 1 700 personer. Det är nästan lika mycket som under hela första halvåret i år.

Håkan Strömberg, som har lämnat kammaren, sade i sitt anförande tidigare att arbetslösheten har minskat i alla län. På papperet och siffermässigt är det kanske så, men det är inte alltid säkert att minskningen beror på en aktivare närings- och regionalpolitik eller en bättre arbetsmarknadspolitik. Kom ihåg att enbart skogslänen i dag har 12 000 färre invånare än vid årsskiftet 1982-1983.

Sedan socialdemokraterna åter fick ansvaret för regionalpolitiken har vi fått en ny rekordartad befolkningsökning i Stockholmsregionen. Befolkningsökningen uppgår till över 25 000 personer. Samtidigt har befolkningen i skogslänen minskat med ca 12 000 människor.

Jag tvekar inte att säga att högkonjunkturen de senaste åren inte har utnyttjats för att minska den regionala obalansen, stärka småföretagen, minska arbetslösheten i skogslänen och stoppa utflyttningen. Tvärtom! Högkonjunkturen har använts för att ensidigt stärka enbart vissa regioners näringsliv och ställning.

Med befolkningsomflyttningar tvångsvis följer alltid välfärdsförluster. Det har en rad undersökningar visat, där man har studerat hur människorna påverkats av den tidigare omflyttningsvågen under 1960- och början av 1970-talet.

När nu socialdemokraterna är på väg att upprepa flyttlasspolitiken kommer det att leda till nya välfärdsförluster för människorna, och det är väl en klar dementi på uttalandena att Sverige är på rätt väg.

Centralisering och koncentration innebär minskad välfärd i vid mening för alla. De belastningar som trafikproblemen leder till för människorna och miljön i storstadsregionerna är i dag mycket allvarliga, och de blir inte mindre allvarliga om befolkningskoncentrationen fortsätter.

Även om en storstadsfamilj kan ha det relativt gott ställt ekonomiskt får den i många fall offra kravet på en god miljö. Stress och jäkt hindrar möjligheter till samvaro med familjen. Timplånga pendlingsresor till och från arbetet minskar tiden för samvaro med barnen.

Ökad koncentration och inflyttning till bl. a. Stockholmsregionen skapar ett ökat tryck på arbetsmarknaden. För de människor som redan är arbetslösa i denna region innebär ökad inflyttning att möjligheterna att få arbete försämras. Därför är det viktigt att slå fast att en aktiv regionalpolitik är lika angelägen för såväl glesbygd som storstad. Folkförflyttningen minskar inte köerna till Storstockholms arbetsförmedlingar, men den förlänger storstadens bostadsköer.

Det är hög tid att socialdemokraterna och andra partier inser avigsidorna av koncentrationspolitiken. Storstadsbefolkningen blir inte "rikare" av att trängas med ännu fler människor, få ökade trafikproblem och därmed sämre miljö samt kanske också mista viktiga grön- och naturområden.

Människorna i glesbygdsregionerna får det inte heller bättre när avståndet till arbete, service, vård eller grannar blir längre.

Sammanfattningsvis kan man säga: Folkomflyttning och koncentration korar inga segrare, det föder bara förlorare! När skall fler än centerpartiet inse detta förhållande?

Inom näringslivet pågår en koncentration av makt och ägande som måste brytas. Det behövs en ny näringspolitik, som tar sikte på att skapa ett decentraliserat näringsliv och ägande. Löntagarfonds-Sverige ger inte ett sådant näringsliv. Där ersätts bara en maktkoncentration med en annan.

Utvecklingsbara företag, stora som små, måste finnas i alla delar av landet. Inte minst i glesbygdsregionerna behövs en stor tillväxt av småföretag som kan bereda människorna tryggt arbete. Men en sådan utveckling tycks inte socialdemokraterna vilja medverka till i dag.

I stället låter man de stora företagens önskemål gå i uppfyllelse. Det är med stor oro jag ser på "Volvofieringen" inom näringspolitiken. När Volvo behöver en ny bilfabrik rycker regeringen genast ut till räddning. Och när Volvos ledning vill lägga grunden för Scandinavian Link lockas regeringen. Men när småföretagen ropar på hjälp lyssnar man inte. I stället minskar man de näringspolitiska anslagen, t. ex. till utvecklingsfonden.

Det behövs också nya inslag i näringspolitiken, och dit hör den kooperativa företagsformen.

Den kooperativa företagsformen har genom sin demokratiska form särskilda kvaliteter. I vårt lands historia har kooperativt företagande haft stor betydelse för att stärka småfolkets ekonomiska förhållanden, och det utgör en väsentlig motvikt till maktkoncentrationen inom det privata näringslivet.

Under de senaste åren har en nykooperativ era startat. "Starta vårat" är ett

uttryck som blir allt vanligare. Nya kooperativ startas inom de flesta sektorer. De kanske mest uppmärksammade finner vi inom barnomsorgen, men även inom andra sektorer finns framgångsrika kooperativa företag. Jag vill nämna några exempel bara för att illustrera bredden: giftfri odling av grönsaker, vattenbruk av fisk och kräftor, turistnäringen, där Huså fjällby på Åreskutans nordsida är en av de största satsningarna, affärer inom service-sektorn osv.

Orsakerna till nykooperationens frammarsch är givetvis flera. Den allmänt positiva synen på företagande, som startade under den icke-socialistiska regeringsperioden, är kanske den viktigaste. Insikten om att samarbete lönar sig är en annan.

Kunskapen om kooperationens särart är mycket bristfällig hos många myndigheter och institutioner. Berörda ministrar i regeringen bör vidta aktiva åtgärder så att utvecklingsfonder, arbetsmarknadsmyndigheter och banker – med undantag för ett par – får kunskap att ge hjälp till människor som vill starta kooperativa företag.

Herr talman! Via massmedia har industriministern under hösten låtit meddela att han gärna tar emot förslag till åtgärder inom närings- och regionalpolitiken. Uppenbart upplever han behov av förnyelse inom sitt ansvarsområde, en iakttagelse som också andra har gjort.

Centerns förslag till denna förnyelse av närings- och regionalpolitiken återfinns i de olika centermotioner som behandlats i riksdagen de senaste åren.

Dit hör t. ex.:

- sänkt skatt på arbete
- ökade resurser till regionalpolitiken
- förbättrade resurser och villkor för utvecklingsfonderna
- regionalpolitiskt hänsynstagande inom samtliga samhällsområden
- införande av privata investeringskonton för att stimulera ny- och egenföretagande
- stopp för flyttlasspolitiken
- åtgärder som hindrar maktkoncentrationen inom näringslivet
- åtgärder som stimulerar data- och elektronikteknikens spridning till andra delar av landet än storstadsregionerna.

Herr talman! Det är endast genom en offensiv närings- och regionalpolitik man kan åstadkomma ett decentraliserat näringsliv. Då tillvaratar man också den drivkraft till framsteg och utveckling som de enskilda människornas vilja till initiativ och företagsamhet utgör.

Anf. 70 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Att sörja för den sociala tryggheten är en av socialdemokratins viktigaste uppgifter. Vi har dock vid flera tillfällen tvingats ta strid med borgerligheten för utbyggnaden av den svenska välfärden. Framför allt när det gällt genomförandet av sjukförsäkringen och ATP har vi haft stora uppslitande debatter. Från borgerligt håll har man främst ifrågasatt den generella inriktningen av socialförsäkringssystemet men också nivåerna på de utgående förmånerna. Ett viktigt drag är att alla medborgare skall

omfattas av försäkringarna, och så är systemet också uppbyggt.

För många människor kom också det målmedvetna reformarbetet under många år att innebära trygghet i vardagen och frigörelse från ekonomiska bekymmer vid sjukdom, arbetsskada, handikapp eller på ålderdomen, vilket övertygade oss om att trygghetspolitiken är väl förankrad hos medborgarna. I begreppet välfärdssamhälle, som står för trygghet och säkerhet för medborgarna, ligger också någonting annat, nämligen ett slags gemenskap, symboliserande solidaritet, hänsyn och medkänsla människor emellan. Detta är viktiga grunddrag i det goda samhälle som socialdemokratin vill utforma.

Trygghetspolitiken har särskilt under senare år utsatts för angrepp från borgerligt håll, vilket gör att vi måste gå ut och försvara det som vi med stor möda har byggt upp och det som en mycket stor majoritet av det svenska folket betraktar som naturligt i dag.

Våren 1982 föreslog den borgerliga regeringen införande av karensdagar inom sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen, sänkt sjukersättning och försämrade pensioner, vilket väckte kraftiga reaktioner hos allmänheten. Vi socialdemokrater redovisade vid det tillfället ett budgetförslag, som gav utrymme för bevarad sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring, värdesäkra pensioner och höjda barnbidrag, samtidigt som budgetunderskottet skulle minska. Redan då visade vi att vi har råd att bevara den sociala tryggheten, om vi låter rättvisa och solidaritet avgöra var besparingarna skall ske. Efter det socialdemokratiska segervalet 1982 upphävde vi i allt väsentligt de borgerliga försämringarna.

De borgerliga partierna har emellertid återkommit med förslag om försämringar av sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen. Det finns alltså ett ständigt hot mot den sociala tryggheten. Vi socialdemokrater motsätter oss varje sådan attack. Sjukförsäkringen t. ex. är till för att skydda människor från att utöver en dålig hälsa också få en förstörd ekonomi. Avsikten med en reform av detta slag är att man skall ha råd att söka vård eller stanna hemma när man blir sjuk, så att man snabbare och säkrare får tillbaka sin hälsa och arbetsförmåga. Det är motivet bakom sjukförsäkringen, och det överger vi inte.

Men attackerna är betydligt allvarigare än så här. Moderaterna har fört ut att en systemförändring skall genomföras i Sverige, vilket som vi ser det skulle innebära ett grundskott mot den svenska välfärden. En stor del av den politiska debatten i år har också just handlat om moderaternas systemförändring.

Vad moderaterna syftar till med det svenska samhället är delvis inskrivet i deras program och motioner, men enskilda moderater har också i valrörelsen och dessförinnan utvecklat detta närmare. Den offentliga sektorn skall pressas tillbaka, försäkringar privatiseras och självrisker höjas. Vård, omsorg och trygghet skall säljas ut på aktiemarknaden. Utbildning bör skiktas efter klass och betalningsförmåga. Hos vissa moderata kommunalråd fanns ju i valrörelsen t. o. m. färdiga listor över områden inom den kommunala sektorn som skulle säljas ut och privatiseras. Den moderata politiken skulle innebära att viktiga delar av det som samhället i dag står för skulle kopplas bort från det demokratiska beslutsfältet.

Moderaterna lämnar inte något område orört. Man föreslår att statsbidrag till färdtjänst, driften av särskolor och hem för vård eller boende skall avvecklas och reduceras. De människor som skulle beröras av dessa försämringar behöver samhällets hjälp i väldigt många former för att klara sitt dagliga liv. Färdtjänsten t. ex. är oerhört viktig för många rörelsehindrade för att de skall kunna komma ut i samhället och vara aktiva. Det vi har byggt upp i form av service, hjälp och bidrag betraktas som medborgerliga rättigheter. Dessa vill nu främst moderaterna beskära. När moderaterna på detta sätt angriper viktiga inslag i den svenska tryggheten, då får de också vara beredda på strid från socialdemokratin.

Efter hand som moderaterna i valdebatten och hos den svenska allmänheten mött motstånd mot sina förslag har de försökt ändra attityd. De har förnekat innebörden i de förslag som är utformade i olika riksdagsmotioner. I valrörelsen har moderaterna vid flera tillfällen upprepat att socialdemokraterna bluffar och ljuger om deras förslag. Men vad vi socialdemokrater gjorde var att beskriva förslagen och konsekvenserna av dessa. De förslag som vi angrep och som gällde sloandet av statsbidragen till färdtjänsten, särskolorna, knatteidrotten osv. finns i svart på vitt i moderaternas egna motioner och programhandlingar. Det vittnar om dålig stil när moderaterna inte står för sina förslag och för det som sagts i olika tal av moderata företrädare. Jag vill bara rekommendera moderaterna att läsa motion 452 med Ulf Adelson som första namn, där det är inskrivet att en systemförändring skall genomföras, eller att ta del av det tal som han höll i Karlstad. Också motioner om att statsbidragen till färdtjänst och särskolor skall reduceras eller avvecklas finns, som sagt, som bevis på moderaternas angrepp mot viktiga trygghetsreformer. Det går därför inte att springa ifrån förslagen om en systemförändring och om nedskärningar på det sociala området. Det var ett trist inslag i valrörelsen när moderaterna försökte förneka förslagens existens, eftersom de finns dokumenterade i riksdagens handlingar.

Moderaternas stora valförlust måste uppfattas så, att en mycket stor majoritet av det svenska folket säger bestämt nej till deras systemförändring. Men tydligen uppfattar inte moderaterna utslaget på samma sätt. I eftervalsdebatten har det från moderaterna framskymtats att de skall fortsätta att driva förslagen om besparingar. "Våra förslag till besparingar i valrörelsen var inte dåliga, men kanske var de för detaljerade så att socialdemokraterna kunde föra en hänsynslös kampanj", sade Adelson inför moderaternas partistyrelse enligt ett referat i Svenska Dagbladet den 27 september. "Vi var för tydliga", sade man i ett uttalande från moderat håll. Det är tydligen farligt när människorna får reda på sanningen om moderaternas politik. Uttalandet inför moderaternas partistyrelse tolkar vi på det sättet, att moderaterna håller fast vid sina angrepp mot sjukförsäkring, färdtjänst, särskolor, hem för vård, service osv. och vid sina attacker mot den offentliga sektorn. Den moderata systemförändringen ligger tydligen fast. Vi har fått ett klart besked på den punkten.

Vi socialdemokrater kommer aldrig att acceptera förslag som innebär att man är ute efter att rasera tryggheten för människorna, och därmed kan moderaterna räkna med fortsatt strid om sin politik. Vi kommer också i fortsättningen att sprida information om konsekvenserna av den moderata

politiken på det socialpolitiska området och om vad den syftar till.

Tryggheten är ett viktigt inslag i det svenska samhället. Dagligen upplever vi dock brister i den sociala servicen, t. ex. inom långvården, och orättvisor inom försäkringssystemet. Det är därför angeläget att vi nu går vidare för att ytterligare förbättra de sociala villkoren. Främst på programmet står återställandet av delpensionen till 65 %, vilket många ser som oerhört viktigt. Kritik har riktats mot de differentierade vårdavgifterna, och dessa kommer också att avskaffas. Även familjepolitiken behöver reformeras.

Det krävs alltså ett fortsatt reformarbete för att göra tillvaron tryggare och bättre för människorna. Detta ser socialdemokratin som en viktig uppgift under de närmaste åren, samtidigt som vi ständigt måste vara beredda på att försvara den sociala välfärd som vi byggt upp för medborgarna i landet.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 71 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Mitt län Bohuslän är unikt. Det långsmala landskapet med sin långa kust och örika skärgård har getts beteckningen "ett område av riksintresse".

Det innebär att området skall vara föremål för ett speciellt skydd och för speciella omsorger. Det skall stå till förfogande för människor från när och fjärran så att de där kan hämta krafter under sin lediga tid och därigenom på ett bättre sätt kan klara arbetslivets påfrestningar.

Detta förhållande placerar länet i ett speciellt läge. Där skall landskapet hållas öppet. Där skall människorna kunna vistas vid hav och strand utan inskränkningar. Där skall finnas service så att tusentals och åter tusentals människor inte skall sakna tillgång till vägar, hamnar, sjukvård, renhållning och allt annat som är nödvändigt och som skapar trevnad.

Men det behövs också människor – bofasta människor. Ingen kan leva på att arbeta sex eller i bästa fall åtta veckor under den tid turismen pågår i Bohuslän.

Inte alla industrier passar in i vår miljö. Det ställs krav på rening. Det skall inte förekomma utsläpp i vare sig luft eller vatten. Det är ont om sådana industrier och sådan sysselsättning som kan ge heltidsarbete och utkomst åt bofast befolkning.

Men vi har vad vi kallar våra modernärningar, jordbruk och fiske. Även stenindustrin kan bli en framtidsindustri i Bohuslän.

Jordbruket vid kusten och i våra skärgårdar har dubbel betydelse. Det ger inte bara sysselsättning utan håller landskapet öppet och levande och gör det trivsamt inte bara att bo i utan även att vistas i när man vill ha vila och rekreation. Egentligen är det det enda sättet att hålla landskapet öppet. Erfarenheten har visat att AMS-arbete med röjknivar inte klarar det.

Jordbruken är ofta små. I dagens läge är det knappast ens tal om familj jordbruk, även om det finns en del sådana. De allra flesta är deltidjordbruk eller fritidsjordbruk. Men de fyller sin uppgift. Alldeles som i gamla tider behövs fåren på öar och holmar, där det inte får växa igen.

Det måste vara en speciell naturvård, och okunnigheten har satt sina spår.

Man får inte bränna vrakveden på stränderna. Om den inte behövs som bränsle, så låt den ligga kvar! Låt den samla upp ilandfluten olja. Det är bättre att låta den ruttna på stranden än att bränna den på bål. Då växer det strandråg och blommor. Då slipper vi oljan, som ligger kvar som en kladdig massa tills den har stelnat eller avdunstat.

Fisket är betydelsefullt i Bohuslän. Det sysselsätter direkt närmare 1 500 människor och indirekt i service och beredningsindustri kanske 5 000–6 000. Men det intresserar tydligen inte regeringen. Någon har sagt att regeringen betraktar fisket ungefär som vanligt folk betraktar blindtarmen. Den får vara kvar om den bara inte krånglar, annars får den tas bort. Fisket ger lika mycket sysselsättning som ett par Uddevallavarv. Men det tänker man tydligen inte på.

Regeringen gjorde stora satsningar när Uddevallavarvet lades ner. Man gjorde stora ansträngningar och satsade mycket pengar för att rädda sysselsättningen. T. o. m. min kommun Tanum fick en släng av slevan – 30 milj. kr. till Tanums strand, som det kallas, för att kunna låta fler få del av Bohusläns skönhet sommartid och bereda arbete för många under några veckor och för några under hela året. Resultatet återstår att se. Jag kan inte rå för att jag har svårt att tro på lönsamhet, men hur det blir får framtiden utvisa.

Den urgamla näringen fisket tänkte man emellertid inte på. Att utveckla ett bohuslänskt fiske kunde ha gett god utdelning. Det finns kvoter av fisk att ta upp i Skagerack som vi har behov av i Sverige – fisk som vi nu importerar. Vi har ett handelsunderskott på fisk på över 1 miljard kronor.

Men vad gjorde regeringen? Jo, man föreslog riksdagen att ta bort fördelarna med fiskerilånen i stället för att i en situation där många jobb försvinner stärka och bygga ut dem. Riksdagen visste bättre och låt fiskerilånen vara kvar.

En investering på 25 milj. kr. i fisket kan ge många jobb. Den räcker till finansieringshjälp till 20–30 fiskebåtar och ger därigenom direkt sysselsättning för 100–150 fiskare. Dessutom ger den flerdubbelt så många arbetstillfällen i land i berednings- och serviceyrken av olika slag.

Det är i flerdubbel bemärkelse klokt att satsa på svenskt fiske, från beredskapssynpunkt och för vår folkförsörjning. Det är bra för vår handelsbalans och för vår miljö. Det skapar trevnad i vår skärgård, och det skapar trygghet för de många oerfarna sjöfarare som om sommaren far omkring på hav och i skärgård.

Det är en förnybar resurs fisket utnyttjar. Det producerar nyttig föda och det är ett friskt och härligt yrke.

Fiskaryrket har dock förlorat mycket av sin tidigare frihet. Licenser och dispenser har blivit uttryck som tillhör det dagliga livet i lika hög grad som fisktillgång och fiskeväder. Pappersexercisen ökar för varje år. Loggböcker, rapporter och redovisningar hör till de dagliga göromålen. Statens tjänstemän håller ett vakande öga så att inte gränser överskrids och maskmåttan är de rätta. Fartygsinspektörer granskar båtar och utrustning. Man kan ifrågasätta om det är på gott eller ont.

Ja, listan kan göras lång och den behöver en översyn. Det skulle gå att minska byråkratin utan att det sker någon skada eller olycka.

Havens frihet finns inte längre. Den upphörde när länderna lade ut ekonomiska zoner. Island började och flera följde efter. Sverige gjorde inga större ansträngningar för att bevara havens frihet. Man uppmuntrade i stället dem som ockuperade haven så att de fortsatte.

Att tvingas söka tillstånd där man tidigare fritt kunnat färdas och fiska är en besvärlig omställning. Att nästan riskera sin ekonomi och existens om man inte råkar känna till alla bestämmelser gör fisket riskabelt och skapar onödigt spänning och oro. Ja, man kan t. o. m. utsättas för beskjutning om man tror sig ha rätt att färdas över ett annat lands vatten.

Det är lika kännbart för fria fiskare att förlora rätten att fiska i de hav vi alla ägt gemensamt som det är för andra att frånrävas något annat som alltid varit gemensam egendom. Kanske kan man komma dit en dag att man inte längre vill leva med ofria ockuperade hav. Det är inte säkert, men vi kan ju alltid hoppas.

Anf. 72 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det var med stor förväntan jag i eftermiddags såg fram mot Bengt Westerbergs replik på statsministerns anförande om flyktingfrågan och den spirande rasismen. Jag hade mot bakgrund av Bengt Westerbergs agerande i valrörelsen med entydiga fördömanden av Ulf Adelsohns krav på skärpt flyktingpolitik och tendenser till invandrarfientlighet och rasism trott att Bengt Westerberg skulle utnyttja tillfället till att bestämt markera avstånd till det organiserade samarbete som folkpartiet i Malmö inlett med Skånepartiet.

Bengt Westerberg tog inte chansen. Han kröp undan. Ingen rakryggad inställning där inte. I hungern efter makten accepterade folkpartiet i Malmö ett grinigt organiserat samarbete, uppenbarligen med Bengt Westerbergs sanktion, med ett parti som vill att Sverige skall anslutas till NATO och att flyktingar som kommer långväga ifrån skall stoppas. Om inte Bengt Westerberg gör en bestämd markering, kan han inte med bevarad trovärdighet längre bära märket "Rör inte min kompis".

Jag lyssnade också till Karin Söder i kammaren i dag. Karin Söder sade mycket som var bra. Exempelvis så här: "Varje ansvarsfull politiker måste ta ställning mot de rasistiska tendenser som kommer till ytan."

Och sedan sade Karin Söder att regeringen inte gjort tillräckligt mycket, att inrättandet av en särskild ombudsman för de här frågorna inte var så mycket. Karin Söder får ursäkta, men det låter litet ihåligt så länge som inte Karin Söder och centerledningen tar avstånd från det organiserade samarbete som centern i Malmö har inlett med ett rasistiskt parti.

Det parti i Malmö som folkpartiet, centern och moderaterna inlett ett organiserat samarbete med har klara rasistiska inslag i sin politik. Låt mig citera ur dess partiprogram: "Reguljär invandring bör tillåtas och främjas endast om det gagnar Skåne."

Det går knappast att finna någon annan förklaring till en sådan formulering än att Skånepartiet bara kan acceptera sådana invandrare som Skåne direkt har materiella fördelar av. All invandring på humanitära grunder avvisas.

Värre är kanske ändå formuleringarna om de politiska flyktingarna. De skall bara tas emot om de kommer från Skånes grannländer. Övriga

flyktingar kan få komma hit först när statsskulden är betald, säger Skånepartiet, det parti som centern och folkpartiet inlett organiserat samarbete med. De som flyr undan förföljelse, tortyr och hot om avrättning i exempelvis Iran, Sydafrika eller Chile skall inte göra sig besvär.

Jag har inga andra ord för vad jag tycker om Bengt Westerbergs och Karin Söders tystnad än: Ni borde skämmas.

Herr talman! Så till några av de regionalpolitiska problem som Malmöregionen och Malmöhus län i stort brottas med och som jag från början hade tänkt ägna merparten av mitt anförande åt, men som mot bakgrund av det som inträffat i dag kanske kommer litet i skymundan.

Malmö och Malmöhus län drabbades hårt av 1970- och det begynnande 1980-talets industri- och sysselsättningskris. Fortfarande tillhör Malmö den grupp av kommuner i landet som är absolut värst utsatt.

En sammanslagning av öppet arbetslösa och personer som sysselsätts via arbetsmarknadspolitiken visar att drygt 30 000 personer står utanför den reguljära arbetsmarknaden i Malmöhus län. Det motsvarar nästan 8 % av länets arbetskraft.

För ett år sedan var motsvarande antal resp. andel 4 000 fler resp. 1 procentenhet högre. Malmöhus län svarar fortfarande för en betydligt större andel av de öppet arbetslösa i Sverige än vad som motsvarar länets andel av arbetskraften. Särskilt allvarlig är den höga ungdoms-, kvinno- och långtidsarbetslösheten.

Det har länge stått klart att det behövs betydande arbetsmarknads- och näringspolitiska insatser i Malmöregionen om sysselsättningssituationen skall kunna förbättras, särskilt som det finns klara tendenser på en avmattning av konjunkturen.

Kortsiktigt behövs en utbyggnad av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Det gäller beredskapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning och mycket annat.

På längre sikt är det naturligtvis de näringspolitiska insatserna som är särskilt betydelsefulla. Jag vill peka på några sådana områden: en vidareutveckling av Kockums varv med verksamheter också utanför det traditionella fartygsbyggandet, exempelvis inom undervattenssteknologin, statlig satsning på naturgas, statlig satsning på ny verkstadsindustri, exempelvis inom energiområdet.

Malmöregionen är i stort behov av ny verkstadsindustri. Statsmakterna bör göra allt för att underlätta sådana etableringar.

Av stor betydelse för Malmöregionen och hela Malmöhus län är också att Öresundsförbindelserna får en snabb lösning. Malmö behöver rejäla och säkra förbindelser med Köpenhamn och kontinenten om det skall vara möjligt att utnyttja de fördelar som Malmö har genom sitt geografiska läge och dess närhet till de stora europeiska marknaderna. Frågan om Öresundsförbindelser är en fråga av riksintresse.

Herr talman! Närheten till Nordens största marknad – Malmö–Köpenhamns-området – och den europeiska marknaden inom räckhåll, universitetet och teknisk högskola samt en bred och rik yrkesskicklighet, är goda förutsättningar som borde kunna tas till vara för att återge Malmöregionen en expansiv karaktär. Det är av nationellt intresse att utvecklingspotentialen

i Malmöregionen utnyttjas för den industriella förnyelse som är nödvändig. Regeringen bör med stor kraft driva på frågan om fasta förbindelser över Öresund. Det är av betydelse för utvecklingen i vår region, men också för landet som helhet.

Herr talman! Storstadsregionernas problem kommer ofta bort i de regionalpolitiska sammanhangen. Jag har i kammaren tidigare understrukt att all erfarenhet talar för att storstadsområdena spelar en stor roll inte bara för utvecklingen i de egna regionerna, utan för utvecklingen i omlandet. Drabbas storstadsregionerna av tillbakagång drabbar det också omkringliggande regioner. Därför bör också storstadsregionernas situation beaktas i den regionalpolitiska diskussionen. En samordning mellan stat och kommun är nödvändig för att man skall kunna ta till vara möjligheterna att vidareutveckla näringslivet i Malmöregionen och de andra storstadsregionerna.

Anf. 73 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Med stort bekymmer konstaterar vi, att trots att vårt vägnät i Sverige håller en god standard samt att reparations- och nybyggnadsarbeten ständigt fortlöper, har vi under senare år haft en stigande olycksfallsfrekvens. För Bohusläns del har denna sommar varit en mycket svår period med stigande olycksfallssiffror. Detta gäller både läns- och riksvägar. Det gäller dödsolyckor, personskador – lindrigare som svårare – samt egendomsskador. Vid många av dessa olyckor är människor från andra länder inblandade, speciellt under sommartid, när turistströmmen vänder mot Bohuslän. Vi läser ofta om för höga hastigheter och mänsklig vårdslöshet i samband med dessa olyckor. Det kan i och för sig vara en förklaring, men vi får inte sopa problemen under mattan med dessa förklaringar. Det är ofta de oskyldiga människorna som drabbas. Det går givetvis att vidtaga hårdare åtgärder från myndigheternas sida, men egentligen vill vi väl inte detta. Vi hoppas och tror att människan själv skall ta sitt ansvar och använda vägarna och kommunikationsnätet på ett sådant sätt att så få olyckor som möjligt händer. Nu är läget sådant att vi människor i stort inte gör detta, och då får vi politiker se till att vägarna och möjligheter till kommunikation uppfyller de krav som kan ställas.

För Bohusläns del måste vägnätet snabbt byggas ut till godtagbar standard, t. ex. så att E 6-an hela sträckan upp till norska gränsen har minst motortrafikledsstandard. Detta gäller både norr och söder om Uddevalla. Jag vet att planeringar sker för förbättringar och att arbeten satts i gång med uträtande av kurvor och byggande av broar. Men jag anser det vara minst lika farligt med dessa förbättringar etappvis, där man lurar folk att öka farten för att sedan snabbt behöva minska hastigheten igen på grund av nya vägförsämringar. Regeringen måste fullfölja den förre kommunikationsministerns löfte efter sin inspektionsresa i Bohuslän, att något måste göras.

Vägverket måste få större anslag för det bohuslänska vägnätet. Hela den långsträckt E 6-an, från söder till norr, måste hålla lika standard för hela västkusten. Vi svenskar har ansvar för denna del av Europavägen. Vi vet mycket väl att denna väg inte endast befordrar persontrafik utan också mycket tung och farlig godstrafik från och till andra länder genom det vackra

svenska kustlandskapet. Vi får inte heller i detta sammanhang glömma tvärförbindelserna med kontaktnätet till Dalsland, Värmland och Stockholm. Även här måste en översyn och snabb utbyggnad verkställas.

Allt detta arbete med de bohuslänska vägarna måste göras i stark anknytning till det bohuslänska järnvägsnätet, som är erkänt dåligt i vad gäller såväl standard som kommunikation. Från folkpartiets sida har vi under många år krävt att standardförbättringar skall göras beträffande både vägar och järnvägar. Dessa båda bitar i svenskt kommunikationsnät skall alltid löpa parallellt. Järnvägen efter västkusten måste byggas ut så att den blir tvåspårig hela sträckan. Då kan en hel del av nödvändig pendlingstrafik lösas runt Göteborgsregionen, och resenärerna kan erbjudas ett godtagbart alternativ till bilåkandet. Vi kan inte kräva kollektivt åkande förrän vi ser till att möjligheter finns när det gäller både tider och standard.

Runt omkring Göteborg bor mängder av människor som dagligen behöver en god utbyggd kollektivtrafik. Vägarna från Kungsbacka- och Stenungsundsregionerna är överbelastade med bilresenärer, som lika gärna skulle åka spårbunden kollektivtrafik om möjlighet fanns att snabbt ta sig till centrala Göteborg. Det är angeläget att en utbyggnad kommer till stånd, så att västkustbanan blir tvåspårig. Denna utbyggnad bör ha högsta prioritet.

Järnvägslinjen Köpenhamn–Oslo bör bäst sträckas genom Bohuslän upp över Svinesund. Detta är en naturlig och snabb järnvägssträcka, som ger både en god service och en snabb förbindelse.

Att bygga vägar och järnvägar är nödvändigt och kostsamt. Jag vet att de som ansvarar för pengarna till de här projekten med en gång och med en mun kommer att säga: Vi har inga pengar till detta, så vi får ta en bit i sänder. Jag förstår dem på ett sätt, men inte på ett annat. Jag skulle i stället vilja vända på saken och säga: Har vi råd att inte bygga ut vårt kommunikationsnät? Vad kostar alla olyckor, med personella och materiella skador, följda av personliga tragedier? Kan vi ta ansvar för detta längre, med motiveringen att vi inte har några pengar? Innerst inne vet vi att kostnaderna blir än större om vi inte gör arbetet nu.

Min förhoppning är att vår nye kommunikationsminister Sven Hulterström, som kommer från västkusten och känner dessa problem, också känner ett ansvar för att en utbyggnad och förbättring av vägnätet i Bohuslän kommer att ske ganska snart. Jag har redan hört vissa positiva uttalanden göras, och jag hoppas att en del av dem snabbt kommer att följas upp. Jag hoppas att det nu inte bara skall bli fråga om att vederbörande gör några nöjesresor på vår del av E 6, följda av uttalanden som sedan inte verkställs.

Arbetskraft kommer säkerligen att stå till förfogande i det av företagsnedläggelser hårt pressade Bohuslän. Det finns många åtgärder som kan vidtas för att göra livet lättare för bohuslänningarna, bara de som har hand om besluten har viljan till det och kanske framför allt visar större snabbhet i handlande och beslutsprocess. Ännu är mycket av det s. k. Uddevallapaketet inte uppfyllt eller verkställt. Den psykiska pressen är förödande för många av dem som förut har haft arbeten på olika företag i Bohuslän, men som i dag väntar på besked om vad som skall hända dem i framtiden.

Anf. 74 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! En rättvis fördelning av resurserna mellan landets olika delar är en mycket viktig uppgift för vårt samhälle. Det är synnerligen betydelsefullt för jämställdhet mellan olika grupper och olika regioner, liksom det är av största betydelse för människor som råkar växa upp i regioner som inte är särskilt gynnade när det gäller arbetstillfällen och service.

Under valrörelsen presenterade vi från centerns sida en rapport grundad på officiell statistik som visade att flyttlassen åter börjat rulla från Norrland och övriga skogslän. Själv kommer jag från Västernorrland, och det är det ena skälet till att jag nu vill ta upp den aktuella utvecklingen i just detta län.

Det andra skälet är att utvecklingen där är mer negativ än i andra län. För att hänvisa till vad vår landshövding – förutvarande socialdemokratiskt statsråd – sagt så förblöder Västernorrland.

Under 1983 och 1984 har befolkningsminskningen i detta län uppgått till nära 2 500 personer, vilket är en större minskning än något annat län haft. Vad som är än värre är att prognoserna pekar mot en fortsatt lika negativ befolkningsutveckling fram till 1990. Länet har dels ett betydande födelseunderskott, närmast orsakat av 1960-talets flyttningsvågor, dels ett betydande flyttningsunderskott, som svarar för hälften av de båda senaste årens stora befolkningsminskning.

Att de senaste årens utflyttning från länet fortsätter visas av att – enligt uppgift som jag helt nyss fått – flyttningsunderskottet under de tre första kvartalen i år uppgår till 428 personer. Prognoserna pekar mot att länet under innevarande årtionde kommer att förlora drygt 10 000 invånare. Även här gäller att Västernorrland ligger sämre till än andra län. Inget annat län kommer nämligen enligt prognosen att drabbas av en så stor befolkningsminskning.

Ett annat speciellt förhållande för Västernorrland är att alla de sju kommunerna minskat sin befolkning under senare år och kommer att fortsätta att minska under de år som vi har prognoser för. Det gäller alltså även Sundsvallsregionen, som länge var ett expansivt område. Nu gällande planeringstal för länet avseende 1990 är 268 000 invånare. För närvarande har länet ca 263 000 invånare, och om prognoserna slår in hamnar vi ungefär 10 000 invånare under det fastställda planeringstalet.

Detta är en skrämmande utveckling, och Västernorrland är utan tvivel ett krislän, om nu några län skall få benämnas så. Men tyvärr tycks Västernorrland vara ett krislän i skymundan. Skall sysselsättning och befolkningstal kunna hållas uppe på en försvarlig nivå i Västernorrland, måste krafttag tas av statsmakterna.

Ser vi på vad som satsats på Västernorrland under senare år finner vi att det inte är speciellt mycket. Av STU under budgetåret 1983/84 beviljade medel för teknisk utveckling tillföll endast 2,5 milj. kr. – motsvarande endast 0,38 % – Västernorrlands län. Det var det lägsta anslaget t. o. m. bland skogslänen.

Det kan dessutom konstateras att det i fråga om statsbidrag till beredskapsarbeten har skett en betydande resursförskjutning från Norrland till områden i andra delar av landet med som det har bedömts mer akuta arbetsmarknadsproblem. Insatserna inom de traditionella problemområdena, bland dem Västernorrland, blir härigenom klart svagare.

När det gäller lokaliseringsfrågor har inte Västernorrland kunnat hävda sig tillräckligt under de senaste åren. Jag vill ta några exempel.

I fjol beslöt riksdagen på regeringens förslag om nya regler för företagsin-teckning och att en central registreringsmyndighet skulle inrättas för detta. Regeringen hade – av regionalpolitiska skäl och sysselsättningsskäl, som det hette – föreslagit att denna nya myndighet skulle knytas till Malmö tingsrätt. Jag motionerade då om att den nya myndigheten i stället skulle förläggas till Sundsvall, både av regionalpolitiska skäl och med hänsyn till allmän lämplighet på denna ort för den aktuella verksamheten. Men riksdagsmajori-teten beslöt tyvärr att följa regeringens förslag, och den nya myndigheten kom till Malmö. Gällande riktlinjer för lokalisering av nya myndigheter till i första hand skogslänen tog majoriteten ingen hänsyn till.

Jag vill även erinra om hur det till Härnösand planerade hörselgymnasiet i stället kom att lokaliseras till Örebro. Här skedde tyvärr en omsvängning under utskottsbehandlingen.

Ytterligare ett exempel är att Sjöbefälsskolan i Härnösand enligt riksdags-beslut i våras läggs ned, trots våra protester.

När vi nu inleder en ny mandatperiod vill jag understryka vikten av att regering och riksdagsmajoritet verkligen tar hänsyn till Västernorrlands stora behov av arbetstillfällen. Det kommer säkerligen nya lokaliserings-ärenden där Västernorrland – om man vill – kan prioriteras på ett helt annat sätt än under de närmast gångna åren.

För länets utveckling är högskolan av största betydelse. Denna får inte rustas ned utan måste tvärtom få förstärkningar. Ser vi på den högre tekniska utbildningen, som är så viktig för ett industrilän som Västernorrland, kan vi konstatera att länets ungdomar har längre än de allra flesta ungdomar till en teknisk högskola. Det är därför av största vikt att en industrihögskola med inriktning på teknik, ekonomi och information kan utvecklas i Sundsvall enligt föreliggande planer.

Samtidigt är det av största betydelse att länets naturliga förutsättningar för såväl industri som jordbruk och skogsbruk utnyttjas på bästa sätt för att ge sysselsättning i olika delar av länet. Länets läge, med Sundsvall som centrum i Mittnorden, bör även kunna utnyttjas för att medverka till en positivare utveckling.

Länsstyrelsen har, liksom självfallet vi riksdagsmän, försökt göra stats-makterna uppmärksamma på länets problem. Men tyvärr har länsstyrelsen – liksom vi andra – kunnat konstatera att dessa ansträngningar endast gett begränsade resultat.

Herr talman! Såväl solidariteten som vikten av att utnyttja varje landsdels förutsättningar gör att jag vill betona nödvändigheten av att statsmakterna – alltså riksdag och regering liksom även olika myndigheter – kraftfullt medverkar till att antalet sysselsättningstillfällen i Västernorrland ökar, så att nettoutflyttningen kan stoppas och så att de dystra prognoserna inte behöver gå i uppfyllelse.

Anf. 75 YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Valet gav socialdemokraterna fortsatt möjlighet att inneha regeringsmakten i det här landet. I Kopparbergs län noterades för socialde-

mokraterna hyggliga valresultat när det gäller riksdag och landsting. Så långt kände man nog en stor glädje i bruksorterna. Långbänkar och uteblivna besked var det gott om under de borgcrliga åren, och det ville man inte uppleva igen. Vi socialdemokrater känner dock inte samma glädje för resultaten i kommunfullmäktigevalen.

Det finns hos den stora valmanskåren en del oro, som tycks leda till vissa protester.

Man kan naturligtvis fråga sig vad det är som förorsakar oron. En del av förklaringen är säkrligen att vi i Bergslagsdelen av länet ännu inte har övervunnit problemen efter strukturförändringarna vid stålverken. Det är för övrigt lika i andra Bergslagslän. Vid specialstålverken lever man absolut med alla dessa svårigheter ännu, exempelvis i Avesta i vårt län, Fagersta i Västmanlands län och Degerfors i Örebro län. Bofors i samma län har tydliga bekymmer. SKF har börjat storstädningen i Hofors, Gävleborgs län, och sedan står Hällefors i Örebro län på tur. Företagens s. k. åtgärdsprogram tycks alltid innebära reducereing av arbetskraften.

Dagens Nyheter tog upp SKF:s problem i lördags. Företagsledningen pekar på skrotpriserna som den stora boven i dramat. Prisbildningen på skrot är som en kniv i ryggen, säger man. Just den här problematiken har jag tagit upp i motioner vid ett par tillfällen. Det är inte utan ledsnad jag konstaterar, att mina kamrater i näringsutskottet är alldeles kallsinniga. Jag förstår inte hur de menar att den svenska stålindustrin, som med ett par undantag är helt skrotbaserad, skall kunna leva och utvecklas vidare med ständigt ökad import och ständigt ökade priser, utan att statsmakterna skall göra något för att förbättra situationen.

Förändringarna i industrisamhällena, ofta enföretagsorter, gör att människor blir utan jobb och flyttar, och bostäder blir tomma, bostäder som planerades och byggdes när industrin ropade efter personal. Ungdomen ger sig i väg, servicegraden minskar. Kritik härför drabbar dem som leder det kommunala arbetet. Skatteunderlaget minskar, och det är sannerligen inte lätt att både klara driftskostnader – inkl. kostnader för tomma bostäder – och välja de rätta och nödvändigaste investeringarna. Ett är säkert: det blir mindre av byggnadsinvesteringar och färre byggnadsjobb.

Hur ser då infrastrukturen runt våra bruksamhällen och verkstadsindustrier ut? Ja, förhållandena i vad det gäller t. ex. Västerbergslagen är inte de bästa. Järnvägen är dåligt rustad i vad det gäller persontrafiken, och telefonförbindelserna måste snabbt förbättras.

Jag har stor förståelse för en framtida högklassig Mälarbana Örebro–Västerås–Stockholm. Det är nämligen min uppfattning att en sådan trafikled också nödvändigt måste medföra en ordentlig upprustning av matarbanorna, exempelvis Ludvika–Tillberga. Den obalans som nu råder i fråga om befolkningsutveckling och arbetsmarknad i Mälarenregionen och anslutande områden har en alldeles för tung slagsida åt Stockholm. Motsvarigheten på västkusten är Göteborg–Uddevalla-området.

Det måste skapas en större förståelse för Bergslagsregionen och dess befolkning: nya industrier, stöd för rekrytering av välutbildad teknisk personal till befintlig industri, bättre kommunikationer, skolor – för att ta några exempel. Först genom en lugnare utveckling kan oron stillas. Det

hjälp inte att det har gått bra för t. ex. SSAB.

Tyvärr är det inte bara Bergslagsdelen i mitt hemlän som har sina problem. Även det område där träindustrin har varit stark dras med ägarbyten och minskad sysselsättning. Kvinnoysselsättningen minskar, och det står alldeles klart att den utflyttning som det medför kommer att skapa obalans mellan könen.

Vår länsarbetsnämnd säger i sin bedömning av utsikterna inför hösten:

Den omstrukturering som näringslivet undergått under 1980-talet har inneburit personalminskningar. Tillsammans med en växande arbetskraft har detta lett till en obalans; det totala antalet sysselsättningstillfällen i länet är otillräckligt. Nya, expansiva näringar har inte utvecklats så att de har kunnat fylla detta gap. Länet har därför fått en stor övertalighet på arbetsmarknaden.

Utöver länsarbetsnämndens slutsatser kan då noteras att byggarbetslösheten var 9,1 % i september – den största i landet, om jag är rätt underrättad. Dess värre kommer den sannolikt att fördubblas i vinter.

Herr talman! De problem jag pekat på kan inte sopas under mattan, oavsett vilken regering vi har. Har regeringen socialdemokratiska förtecken är väljarnas förväntningar större. Inte väntar jag några djärva uppslag från industriföretagen när det gäller Bergslagen. Jag hyser däremot en innerlig förhoppning att vi under de kommande tre åren skall få se kraftfulla initiativ från regeringen på de områden jag berört.

Anf. 76 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Tekofrågor debatterades den 8 maj här i kammaren, och beslut fattades om vilka former av statligt stöd som skall utgå till tekonäringen under det innevarande budgetåret. Jag vill nu i den allmänpolitiska debatten blicka in i framtiden. Jag vill påpeka att många av kammarans ledamöter kommer från orter där tekoindustrin fortfarande har stor betydelse för bygdens näringsliv och sysselsättning, inte minst för den kvinnliga sysselsättningen.

”Att väva är att leva” är ett gammalt talesätt, som gäller för många än i dag. Men teko är inte bara att väva. Få näringar inrymmer så många delbranscher, yrken, olika typer av produktionsenheter och arbetsvillkor som tekonäringen. Få branscher har gått igenom en lika omfattande strukturomvandling som teko. Många tekoanställda, berörda kommunala beslutsfattare och utbildare var mycket nära att ge upp hoppet om fortsatt existens för tekoindustrin i Sverige. Det hjälpte inte med insättande av krisstöd i olika former. Det blev bara svårare att sälja här hemma och på export, utvecklingsarbetet stannade av, investeringarna likaså, och friställningstakten i industrin ökade från år till år.

Alla berörda parter var överens om att det krävs radikala grepp för att åstadkomma en vändpunkt och en positiv utveckling. Regeringens tekoproposition våren 1983 tillsammans med ett antal andra politiska åtgärder har betytt att svensk teko under de gångna tre åren har kommit till denna vändpunkt och påbörjat den till vissa delar mödosamma återuppbyggnaden.

Vi kunde i vårens debatt redovisa många ljuspunkter men betonade vikten av att förnyelsearbetet fortsätter. Det är viktigt att samhället har ett mål för

sin tekopolitik och en genomtänkt strategi för hur de målen skall uppnås. 30-procentsmålets innebörd är omdiskuterad, och det vore säkert välgörande om alla berörda parter kunde finna en saklig precisering och därefter använda sina resurser till ett konstruktivt arbete med utformningen av de medel som krävs för att vi skall nå detta mål. 1978 års produktionsvolym har också använts under de gångna åren, både som måttstock och som mål. Mäter vi dagens produktion med den måttstocken, måste vi konstatera följande: För att uppnå 1978 års volym måste textilindustrin öka sin produktion med 10 %, konfektionsindustrin med 50 % och skoindustrin med 100 %.

Vi framhöll i vårens debatt den positiva utvecklingen under den tid som det nya treårsprogrammet hade verkat och betonade vikten av att regeringen snarast möjligt lägger fram ett nytt flerårsprogram. Jag vill i dag upprepa detta. Tekoindustrins olika branscher är för planering av sin verksamhet beroende av besked om förutsättningar betydligt tidigare än andra branscher, som bara har den pågående säsongen att bekymra sig för och inte så stora variationer mellan säsongerna.

Alla som arbetar med tekofrågor framhåller också de stora skillnader i förutsättningarna som föreligger mellan tekonäringens olika delbranscher och mellan större och mindre företag samt mellan löntillverkare och företag med egen tillverkning. De hittills tillämpade stödformerna bör finslipas när regeringen nu arbetar med det kommande tekoprogrammet. Vissa delbranscher har med hjälp av de nuvarande offensiva stödformerna uppnått kraftiga resultatförbättringar, och frågan är om alla delbranscher skall ha lika stödformer i fortsättningen eller om regeringen tillsammans med de fackliga organisationerna och branschorganisationerna kan finna ännu bättre former att stödja det utvecklingsbara inom tekoindustrin och just de delar som ännu behöver stöd för sin utveckling. En sak har de olika delbranscherna gemensamt, nämligen bristen på utbildad personal på alla nivåer. Utan fortsatta satsningar på utbildning och marknadsföring kan inte tekoindustrin utvecklas till den positiva faktor för Sveriges handelsbalans som många människor vill utveckla den till.

Avslutningsvis: Tekoindustrin är på väg ut ur en djup vågdal. Det är ytterst viktigt att det statliga stödet för industrin utformas så att det stöder tillverkning i Sverige och resulterar i en ny blomstring av kreativt skapande och trygga jobb för de anställda i hela tekoindustrin.

Anf. 77 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Under den gångna valrörelsen fick jag ofta ute på skolorna och vid andra sammankomster med ungdomar frågan: Vad kommer du och ditt parti att göra för att vi skall få jobb när vi lämnar skolan?

Det gror en osäkerhet att redan inför starten i arbetslivet-vuxenlivet bli ställd utanför arbetsmarknaden: att inte duga, att inte hålla måttet, att inte vara efterfrågad, samtidigt som det råder en stark övertro på den offentliga sektorns möjligheter att expandera för nya jobb. Ändå är det främst inom de mindre företagen som de nya jobben nu kommer och måste komma.

Jag har också varit i kontakt med många småföretagare, som i och för sig är tillfreds med sin verksamhet. Man känner att man gör nytta och att man

efterfrågas. En viktig drivkraft hos dessa människor är ambitionen att skapa något eget, utveckla en idé, sälja en produkt eller tjänster – kort sagt att vara till allmänhetens tjänst.

Men småföretagarens vardag är förvisso ingen dans på rosor. Även där finns en oro. Småföretagarna är kringärdade av allehanda lagar, bestämmelser och en krass ekonomisk verklighet med stark statlig styrning och beskattning. Dessa företagare ställde frågan: Kommer nya ekonomiska pålagor att drabba oss? Kommer vi att få vara med om nya chockhöjningar av räntan? Erfarenheten från den gångna treårsperioden var dyster.

En SIFO-undersökning har också bekräftat en tveksamhet hos företagaren inför behovet att expandera och nyanställa. Om inte förutsättningarna förändras, kommer småföretagen enligt min uppfattning inte heller att kunna vara någon stark expansiv motor för sysselsättning och ekonomisk tillväxt.

Vi i folkpartiet anser det viktigt att småföretagandet stimuleras, vilket vi framfört i riksdagen vid ett otal tillfällen och även i dag. Det är då sysselsättningen kan öka i de många mindre och geografiskt spridda företagen. Det är inte genom att klämma åt dem som företagandet ökar. Det behövs en liberal marknadsekonomi. Det är folkpartiets uppgift att kämpa för att marknadsekonomi åter får rimliga chanser. Här ges nu tillfälle att från socialdemokratiskt håll svara småföretagaren och lämna klara besked.

En betydande regionalpolitisk orättvisa utgör de under de senaste åren höjda bensinpriserna – särskilt för företagen i glesbygdslänen i norr. Vi som har de långa avstånden beskattas på detta sätt extra hårt.

När riksdagen i våras beslutade om ett speciellt persontransportstöd till Norrland, som folkpartiet länge arbetat för, blev resultatet en halvmesyr. Ni socialdemokrater ville inte stötta småföretagare med färre än fem anställda, och därmed ställdes egenföretagaren utanför ett persontransportstöd. Detta förfarande förtjänar inte ordet solidaritet.

En sänkning av arbetsgivaravgifterna för företagen i norr genomfördes av mittenregeringen. Avsikten var att förbättra förutsättningarna för näringsverksamheten i speciellt utsatta delar av Norrlands inland. Den socialdemokratiska regeringen har nu förfuskat idén och skapar en grov orättvisa mellan inlandskommunerna i Västerbottens och Norrbottens kustkommuner. Folkpartiet vill i stället att socialavgifterna skall sänkas i de kommuner som tillhör stödområde A för att därigenom komma ifrån nuvarande ojämlika förhållande.

Sammantaget, herr talman, har vi framfört förslag om en rad åtgärder för att stimulera småföretagandet och minska byråkratin. Men över detta står kravet om ett slopande av löntagarfonderna. De skall utmönstras ifrån det svenska näringslivet.

Generationsskiften måste underlättas inom familjeföretagen – därför fortsätter vi i folkpartiet att driva kravet om en slopad arvs- och förmögenhetsskatt på s. k. arbetande kapital.

Andra krav är att lärlingsutbildningen skall utformas så att ungdomar lättare kan komma in i yrkeslivet. Vi behöver också vanliga hantverkare som lagar våra skor, tapetserare som klär om våra möbler, elektriker även till glesbygden och VVS-folk för service till hushåll och företag.

Arbetsgivaravgiften för ungdomar måste sänkas. Den kostnad som

företagaren dock har för att anställa ungdomar kan då anpassas till en mer rimlig nivå jämfört med kostnader för mer erfaren arbetskraft.

Kan vi och småföretagaren få ett svar? Kommer regeringen att ställa upp för ungdom och företag, så att återväxten inom småföretagandet tryggas? Det är där som jobb finns.

Innan jag avslutar mitt anförande, herr talman, vill jag särskilt ta upp frågan om kvinnors företagande och möjlighet att starta eget. Mellan åren 1972 och 1982 tillkom glädjande nog 12 000 nya kvinnliga företagare. Detta företagande har tillkommit inom alla branscher, men mest inom detaljhandeln, och det handlar om verkligt småföretagande.

Jag anser att det finns goda möjligheter att skapa fler jobb, inte minst för kvinnor, om de offentliga monopolerna bryts. Då kommer enskilda människor att utveckla idéer, bl. a. inom vården. Men i ett socialistiskt samhälle styr och reglerar staten den fria företagsamheten. För folkpartiet är det självklart att enskilda kvinnor och män skall kunna driva daghem och annan barnomsorg på samma ekonomiska villkor som kommunen. Det är föräldrarna som skall välja och avgöra vilken barnomsorg de vill ha. Det behövs alternativ till den offentliga vården. Enskilda vårdhem som drivs i privat regi kan ge nog så omsorgsfull vård. Men bidrag och förutsättningar skall utformas på samma villkor för dessa som för de kommunala.

Herr talman! Jag anser att det ryms många fler kvinnliga företagare i vårt samhälle. Här finns outnyttjade resurser. Många kvinnor är också på väg att etablera sig i fler och fler branscher, men de saknar dess värre ofta det nätverk av kontakter som män under generationer har byggt upp.

Folkpartiet har pekat på behovet av särskilda insatser för information och rådgivning. Vi har också pekat på den resurs som borde finnas inom utvecklingsfonderna. En särskilt ansvarig handläggare borde tillsättas för att kvinnor skall kunna få råd vid nyetablering. I Västerbotten – mitt hemlän – har utvecklingsfonden på ett förtjänstfullt sätt startat projekt med den inriktningen. Utvecklingsfonderna kan på så sätt stödja och utveckla kvinnors idéer och kunnande. Men här behövs det sannerligen också en uppbackning från statsmakternas sida med en rejäl pott av projektmedel.

Till sist, herr talman: Sverige behöver förvisso fler kvinnliga företagare men framför allt ett företagsvänligt klimat som ger framtidstro.

Anf. 78 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! När riksdagen började sitt arbete den 30 september utdelades material i våra fack, och den första handling jag fick i min hand var regeringens skrivelse 1985/86:6 om färjetrafiken till Gotland. Eftersom det inte fanns någon motionsrätt på skrivelsen vill jag i stället i den här allmänpolitiska debatten framföra en del synpunkter på denna för Gotland så viktiga fråga.

Regeringen, genom dåvarande kommunikationsminister Curt Boström, menade att kostnadsutvecklingen kräver ett radikalt omprövande av trafikens uppläggning och omfattning. Riksdagen anslag i våras 39 milj. kr. för innevarande budgetår, vilket då kan ställas i relation till de ca 70 milj. kr. som blev Gotlandsbolagets underskott för 1984 och som enligt gällande avtal skall täckas med statliga medel i form av transportstöd.

Transportrådet har studerat utvecklingen och menar att man genom förändrad trafikuppläggning, tonnagesammansättning och val av hamnar kan nå väsentliga besparingar utan att därmed ge avkall på önskemålet om en tillfredsställande transportförsörjning.

Om man bara trafikerar en hamn på fastlandet under större delen av året kan statsbidraget minskas till 20–40 milj. kr. per år. Transportrådet fick alltså i uppdrag att i samarbete med Gotlands län och kommun, med Gotlandsbolaget och med överbefälhavaren göra en total översyn av färjetrafiken med utgångspunkt i detta besparingskrav.

Utredningsarbetet startade i augusti och skall vara färdigt till den 15 november. Detta resonemang från transportrådets och regeringens sida reser en rad frågetecken från oss gotlänningar och också från de resenärer som inte bor på Gotland men som funnit att Gotland är ett utmärkt ställe att semestra på. Inför utredningsarbetet har länsstyrelsen tagit fram ett material, en informationsskrift som kommer att tillställas alla riksdagens ledamöter, politiker och beslutsfattare i statliga styrelser och verk, ett material där Gotlands trafikförsörjning jämförs med övriga Sveriges. Jag vill påstå att det är första gången som en sådan rättvis jämförelse görs. Jag vill be kammarens ledamöter att ta del av de fakta den innehåller när de får den i sin hand. Sveriges riksdag bör på ett bättre sätt än hittills behandla sin koloni i Östersjön.

Gotland har drygt 56 000 invånare och måste för dessa människor erbjuda ett fungerande vardagssamhälle som vilken annan landsdel som helst. I regionalpolitiskt hänseende är goda kommunikationer en hörnsten – för Gotland är det livsnerven. Genom vårt öläge är färjan vår väg, vår bro och vår järnväg.

För en Gotlandsfamilj med två vuxna och två barn och bil kostar ett fastlandsbesök 624 kr. För en motsvarande fastlandsfamilj kostar en resa till och från Gotland 1 030 kr.

I övriga Sverige står vägverket för färjetrafik till öarna där det inte finns bro, oftast med rätt stora valmöjligheter när det gäller turtäthet. Finns det bro slipper man följa tidtabell. Gemensamt för både färja och bro är att det ingenstans tas ut någon avgift av resenären. Allt finansieras genom statsbudgeten.

Jag skall ta ett exempel. Kostnaden för tio av vägverkets färjor 1984 var drygt 50 miljoner för totalt 8 409 åretruntboende. Per person är den kostnaden ca fem gånger så hög som underskottet i Gotlandstrafiken per gotlänning räknat.

Jag har ett annat exempel: Ölandsbron med tillfartsvägar stod klar 1972, och den kostade 130 milj. kr. Med bronns tillkomst försvann avgifterna och tidtabellsberoendet över Kalmarsund.

I järnvägsnätet ingår vissa "olönsamma banor", vars underskott finansieras via statsbudgeten.

Samtidigt som det anses att vägar, broar och vissa järnvägar i övriga delar av landet bör finansieras via statsbudgeten, anses Gotlandstrafiken kosta staten så mycket att besparingar måste göras!

Det är dags att ge Gotlandstrafiken en rättvis beskrivning, och vi menar att staten skall svara för de kostnader som är att hänföra till den s. k.

infrastrukturen såväl på Gotland som i landet i övrigt. Med den beräkningsgrunden skulle underskottet för 1984 ha stannat vid ca 15 milj. kr. i stället för 70, som det blev.

Bland de förslag som nu prövas i den sittande utredningen är transportrådets idé att trafiken under större delen av året koncentreras till endast en hamn och då till Oxelösund. Detta huvudlösa förslag har i den valrörelse som vi har bakom oss förkastats av samtliga partier på Gotland inkl. socialdemokraterna. Tvärsöver partigränserna anser gotlänningarna att det är ett minimikrav att ha en nordgående linje till Nynäshamn och en sydgående linje till Oskarshamn, som trafikeras i dag.

På socialdemokratisk tidningsledarplats har stått att läsa att Oxelösundsalternativet är en skrivbordsprodukt som snabbt borde avföras från dagordningen. En enda linje till fastlandet kan aldrig anses utgöra den "tillfredsställande transportförsörjning" som riksdagen beslutat att staten skall ta ansvar för.

Jag vill gärna här också påminna om att statsministern i sitt tal i Almedalen i valrörelsen klart uttalade att några förändringar i Gotlandstrafiken inte behövde befaras om socialdemokraterna fick behålla regeringsinnehavet.

I regeringen har kommunikationsministrar kommit och gått genom åren, och den under sommaren avgående Curt Boström var informerad om länsstyrelsens uppfattning. Jag vill gärna här på stående fot hälsa nyutnämnde Sven Hulterström varmt välkommen till Gotland för att på ort och ställe ta del av våra kommunikationsproblem. Han kan då gärna resa med färjan för att ha den erfarenheten med i bagaget. Alltför många har gjort tvärsäkra uttalanden om vår färjetrafik, men den egna resan har de gjort med flyget.

Det är alltså med stort intresse som gotlänningarna ser fram mot den nye kommunikationsministerns tolkning av riksdagsbeslutet om en tillfredsställande transportförsörjning.

Gotlandstrafiken innehåller många beståndsdelar, och en av dem är det s. k. Gotlandstillägget. Detta innebär att transportköpare på fastlandet genom att betala ett påslag om 0,6 % på fakturan subventionerar transporterna till och från Gotland. Detta tillägg kompenserar lastbilsföretagen för sådana kostnader som inte täcks av de nu reglerade priserna i Gotlandstrafiken.

Stödet tillkom på sin tid för att ge gotlänningen samma fraktkostnader som fastlänningen hade på motsvarande sträckor.

För ungefär en månad sedan drabbade den senaste jobbsposten Gotlandstrafiken. Riksrevisionsverket har i en utredning konstaterat att det går att slopa detta stöd för lastbilstrafiken till Gotland. Man påstår att effekterna av detta inte blir särskilt kännbara för näringslivet. Det rör sig dock om ett bortfall på 26 milj. kr., och att påstå att det inte skulle ha någon nämnvärd inverkan på vårt näringsliv är att handskas mycket vårdslöst med sanningen. Förslaget kommer att avvisas mycket bestämt från de gotländska företagarnas sida.

Herr talman! Vid flera tillfällen tidigare har jag haft anledning att ta till orda i denna kammare just kring de gotländska kommunikationerna, och det lär bli fler sådana tillfällen. Resultatet av den utredning som nu arbetar bestämmer i viss mån i hur hög grad jag behöver återkomma i den här frågan.

Men klart vill jag ändå säga att detta inte är någon isolerad trafikpolitisk fråga, det är i högsta grad en regionalpolitisk fråga.

Anf. 79 GUNNAR THOLLANDER (s):

Herr talman! När jag nu tar till orda i den här debatten gör jag det för att jag vill belysa läget i norra delen av Uppsala län, det som i dagligt tal kallas Norduppland. Norduppland har ungefär 50 000 invånare, fördelade på tre olika kommuner: Älvkarleby, Östhammar och Tierp.

Egentligen skulle inte nordupplänningarna säga så mycket, inte ta till orda i den här debatten, för det är en grupp människor som lever i en mycket fin miljö. Man lever i en fin miljö, eftersom Dalälven rinner igenom området. Den har många fina stränder och ger många tillfällen till rekreation. Vi har Östersjökusten – Östhammar, Öregrund och ner till Hållnäs – där vi också har väldigt fina områden för friluftsliv.

Vi har alltså fin natur och vi har fin luft, och den fina luften blir bättre och bättre i takt med att industrierna läggs ner och skorstenarna slutar att ryka. Det är bara ett problem och det problemet är jättestort. Det är därför jag står här. Vi har upptäckt – och det har alla förstått som hört på nu – att man inte lever bara på frisk luft och fin miljö, utan vi måste ha arbetstillfällen.

I Norduppland – jag har talat om det här problemet tidigare – har vi haft basnäringarna järnmalm, stål, jord- och skogsbruk och pappersindustri. Alla de här industrierna har dragits med stora strukturella förändringar. Vi kan ta en snabb överblick.

I Skutskär, där vi har vårt stora pappersbruk och vår massafabrik har Stora Kopparberg pumpat in mycket pengar i stora investeringar och självklart gjort fabriken modern, tekniskt väl utrustad och bra rustad för framtiden. Men det som har hänt och som händer fortfarande är att människorna som har arbetat i fabriken har rationaliserats bort. Det är risk att ytterligare 200 nu skall rationaliseras bort ur den fabriken. Det gäller Älvkarleby kommun.

I Forsmark – som hör till Östhammars kommun – sker som alla vet en nedtrappning på byggarbetsplatsen. Sandviken i Gimo har haft bekymmer och har rationaliserat. Där går det dock bättre nu än för de övriga industrierna.

På den ort jag kommer ifrån, Söderfors, har det gamla stålverket stora problem, brottas ständigt med rationaliseringar, drar alltid ner på personalstyrkan och har gjort det under det här året. Det skall bli neddragningar och rationaliseringar också nästa år.

Allt detta stämmer överens med den prognos som länsstyrelsen lägger på bordet i dagarna. Där talar man om nedgång i industrin, färre arbetstillfällen, mindre antal människor som bor kvar i området, sämre service osv. Allt detta är bekymmersamt. Vi har alltså hela tiden detta problem att vi måste ha fler arbetstillfällen. Vi måste få en bättre service.

Har det gjorts några satsningar i detta område? Ja, självfallet. Tack vare att dessa bekymmer har framförts bl. a. från denna talarstol, tack vare en aktiv socialdemokratisk politik, tack vare att industriministern har lyssnat på uppvaktningar och varit ut och besökt oss har två av kommunerna, Tierp och Östhammar, kommit med i Bergslagsprojektet, vilket givetvis är positivt. Det har också sagts att teknikerna från Forsmark skall komma ut och med sin teknik ge nya arbetstillfällen.

Inom Tierps kommun har ett projekt satts i gång, "Tierp tar tag". Det betyder att man på alla vis har försökt få nya jobb. Man har aktualiserat kommunens fördelar med dess fina läge osv. Denna satsning är tyvärr för tillfället nästan satt ur spel på grund av att en moderat ledamot av kommunstyrelsen reserverar sig mot alla satsningar som görs för industrin på denna ort. När man i kommunen får en reservation och ett överklagande måste man vänta på kammarrättens utslag, och det får till följd att de företag som skulle kunna få hjälp och stöd inte får det inom rimlig tid. De kanske rent av måste flytta. Man börjar fundera om inte en översyn av kommunallagen vore på sin plats, när man i den ena kommunen inte får hjälp medan man, om man går över kommungränsen några mil bort, kan få det, dvs. där besluten inte överklagas. Så står det till just nu.

Det jag särskilt ville trycka på i kväll är att vi i Uppsala län tycker – och det med rätta – att det är en mycket ojämn fördelning av arbetstillfällen och service. Jag har väckt en motion, som behandlades i riksdagen under förra riksmötet, om omlokalisering inom länet. Lägg märke till att det inte är omlokalisering så att man vill försöka ta arbetstillfällen från andra orter och andra län, utan här är det fråga om en lokalisering inom länet. I riksdagen brukar motionerna bli avslagna och så blev även den här, men med en välvillig skrivning. Jag skall återkomma med den motionen. Vi menar att här finns lantbruksnämnd, skogsvårdsstyrelse, utvecklingsfond m. m. som borde kunna lokaliseras ut och kanske få säte i andra delar av länet, t. ex. i den norra delen.

Avslutningsvis vill jag säga: Finns viljan att lösa problemen, som det har sagts många gånger, anser jag att den enda möjligheten att få en förändring är att regeringen ger länsstyrelsen i uppdrag att snarast utreda möjligheterna att omlokalisera statliga länsorgan inom Uppsala län. Jag är rädd för att man – trots påtryckningar – inte kan få grepp om dessa frågor på annat vis än från regeringshåll, och jag efterlyser en sådan aktion.

Slutligen vill jag säga att om ingenting görs av det som jag nu sagt är det risk för att det blir som Alf Henrikson skrivit i en dikt:

Det var som det var
tills det blev som det blev.
Det blir som det blir
när det är som det är.

I detta anförande instämde Ingrid Andersson och Mats O Karlsson (båda s).

Anf. 80 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Jag vill helt kort redovisa vilka regionalpolitiska problem som vi har att brottas med i mitt hemlän Blekinge.

Vid det senaste sammanträdet med Blekinge läns landsting lämnade länsarbetsdirektören i länet en redovisning över sysselsättningsläget i Blekinge. Det var ingen ljus bild som presenterades för landstingsmännen. Antalet arbetssökande var stort, och sysselsättningsstillfällena var fåtaliga. En av arbetsförmedlingarnas viktigaste uppgifter var enligt länsarbetsdirektören att göra blekingarna motiverade att flytta från Blekinge. Detta var nödvändigt för att de skulle få ett jobb.

Länsarbetsdirektörens konstaterande är naturligtvis riktigt ur AMS-synpunkt. Arbetsförmedlingarnas uppgift är ju att skaffa jobb åt de arbetssökande, och finns nu inga jobb i Blekinge, måste man motivera de arbetssökande, speciellt ungdomarna, att flytta från länet till Stockholm eller någon annan större tätort där jobb finns.

Men samtidigt är konstaterandet ett klart underbetyg för regeringen och dess bristande regionalpolitik. Det är ett fastslående av att regionalpolitiken ersatts av 1960-talets flyttlasspolitik.

Forumet för länsarbetsdirektörens konstaterande, Blekinges landstingsmöte, ger en speciell bakgrund till hans konstaterande.

När landstinget i slutet av 1960-talet planerade sin verksamhet framöver, utgick man från ett befolkningstal på 155 000 invånare i länet. Med stöd av tillgängliga befolkningsprognoser räknade man med att befolkningsunderlaget 1985 skulle vara 167 000 invånare, och verksamheten dimensionerades därefter. 1985 är antalet invånare 151 600, dvs. mer än 15 000 invånare färre än vad man prognostiserade. Och nu skall man enligt arbetsmarknadsmyndigheterna göra blekingarna motiverade att flytta från länet för att kunna få ett jobb.

Människorna vill inte flytta från Blekinge. De trivs och vill bo kvar i länet, men detta omöjliggörs av att jobben finns i de större tätorterna. Samtidigt måste påpekas att samtliga Blekingekommuner sedan många år tillbaka har problem med tomma lägenheter som kostar dem miljonbelopp årligen, medan exempelvis Stockholm brottas med stor brist på lägenheter, som driver priserna i höjden och skapar en "svart" lägenhetsmarknad.

Från centern kräver vi att 10 % av AMS resurser skall omorganiseras, så att man kan föra en verkligt aktiv regionalpolitik med åtgärder av olika slag för att stimulera företagande ute i regionerna. Detta skulle skapa jobb i hela vårt avlånga land.

Jag hoppas att mitt exempel från Blekinge kunnat belysa de problem vissa regioner har att brottas med. Det är mycket angeläget att den socialdemokratiska regeringen överger sin defaitistiska flyttlasspolitik och satsar mer på en konstruktiv regionalpolitik.

Anf. 81 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Under de senaste två decennierna har Göteborg utsatts för stora omställningsprocesser inom fyra sektorer av näringslivet: teko, byggnadsverksamhet, varv och sjöfart.

En summering av dessa branschomställningars direkta sysselsättningseffekter visar att ca 40 000 arbetstillfällen fallit bort. Matematiskt sett har Göteborg kunnat bära den förlusten. Den offentliga tjänstesektorn har expanderat kraftigt, och samtidigt har Volvo under 1970- och 1980-talen ökat sin sysselsättning med ca 10 000 personer.

I en mängd avseenden har Göteborg visat sig ha ett gott läckkött. Nya verksamheter har växt upp. Enskilda företag har visat en mycket god förmåga att orientera om sin verksamhet och anpassa den till förändrade förutsättningar. De anställda och deras organisationer har snarare drivit på än hållit emot nödvändiga förändringar. Samhället har varit berett till stora investeringar för att anpassa infrastrukturen till näringslivets ändrade förutsättningar.

Bakom den i huvudsak starka fronten döljs emellertid svaga punkter. Genom de strukturella omställningarna har näringslivet blivit alltmer ensidigt och sårbart. Även om sysselsättningsnivån totalt sett har höjts växer samtidigt antalet personer som mer eller mindre permanent står utan arbete. Den registrerade arbetslösheten i Göteborgs kommun har under lång tid legat väsentligt över riksgenomsnittet, detta trots att de arbetsmarknadspolitiska insatserna har en större omfattning än vad som motsvarar kommunens andel av länets befolkning.

Det är givetvis omöjligt att på tio minuter heltäckande beskriva en enskild kommuns betydelse för t. ex. den ekonomiska, sociala och kulturella utvecklingen i hela landet. Några nyckelfaktorer kring Göteborgs nationella och regionala betydelse förtjänar dock att lyftas fram.

Omkring 30 % av Sveriges såväl export som import passerar via Göteborg. Till detta kommer att betydande godsmängder från och till andra nordiska länder transiteras via Göteborg. Varje effektivitetsvinst kommer hela landet till del, samtidigt som varje försvagning av Göteborgs position som dominerande port mot omvärlden slår mycket negativt mot hela landets ekonomi.

Göteborgs position som hemvist för några av landets dominerande företag är av nationellt intresse. Volvos betydelse för näringsliv och sysselsättning i ett stort antal regioner och för landets ekonomi är väl dokumenterad. Massan av övriga exportinriktade både stora och små företag är väsentlig för möjligheterna att nå balans i utrikeshandeln.

På utvecklings- och forskningsområdet är högskolorna i Göteborg riks-täckande och har betydelse för långt mer än närområdet när det gäller att bygga en bas för förnyelse och utveckling.

På evenemangs-, turist- och nöjessidan är Göteborg i flera avseenden ett nationellt centrum. Det unika "arenaområdet" Ullevi, Scandinavium, Svenska mässan och Liseberg svarar vid ett flertal tillfällen årligen för kongresser, utställningar, sport- och nöjesevenemang som attraherar publik inte bara från Sverige utan också i hög grad från andra länder.

Även för kulturlivet har Göteborg stor betydelse för Västsverige. Uppemot en tredjedel av besökarna vid Göteborgs teatrar, konserthus och museer kommer från Västsverige utanför Göteborg.

I sin speciella roll som storstad och regioncentrum har Göteborg kostnader som inte drabbar riksgenomsnittet av kommunerna. Dessa extra kostnader faller på områden som sjukvård, kommunikationer, fritid och kultur. Dessutom är kostnaden för social utslagning högre än i andra kommuner. De speciella storstadsmerkostnaderna har på det primärkommunala området beräknats motsvara en utdebitering på 2:50 kr. per skattekrona för Göteborg. Till detta kommer en storstadsmerkostnad inom sjukvården på 0:70–1:50 kr. per skattekrona.

Scenarion för näringslivet i en kommun som Göteborg kan tecknas på många olika sätt och visa på drastiskt olika effekter. Utgångspunkten för kommunens agerande är dock att det under de närmaste åren inte kommer att ske något som på ett dramatiskt sätt påverkar näringslivet i Göteborg. Göteborgs kommuns näringspolitik har under ett antal år varit inriktad på att ge en spelarena för att hjälpa fram initiativ inom Göteborgs profilområden: verkstadsindustrin, transportsektorn och handelssektorn. De kommunala

insatserna omfattar bl. a. stimulans till utveckling av produkter och produktionsteknik, företagssamverkan, koppling mellan företag och utveckling/forskning.

På olika sätt har kommunen också försökt stimulera utvecklingen inom nya teknikområden, bl. a. havsteknik, mikroelektronik, bioteknik och materialteknik.

Ett tema som har fått allt större utrymme i kommunens aktiviteter är åtgärder för att öka samverkan mellan näringsliv och utbildning/forskning. Från både näringslivet och högskolan har man varit angelägen om att ha kommunen med som neutral part i dessa diskussioner och insatser. Från den utgångspunkten har kommunen spelat en ledande roll i förberedelserna för Chalmers teknikpark, bildandet av en stiftelse för forskning och utveckling inom bioteknikområdet och en samverkanskonstellation inom området tillämpad mikroelektronik. Näringslivet och högskolan har också velat se kommunen som en av huvudmännen för den stiftelse som skall stödja forskning och utveckling vid den fristående enhet för juridisk forskning och utbildning som håller på att etableras vid Göteborgs universitet.

För den nödvändiga omställningen och förnyelsen är Göteborgs näringsliv beroende av i första hand en fortsatt ekonomisk politik som gynnar industriell tillväxt och utrikeshandel samt en effektiv infrastruktur. Den senare faktorn har kommunen vissa möjligheter att påverka. Merparten av de strategiska besluten och resursdispositionerna ligger dock i statens händer.

Jag sade tidigare att Göteborg i många avseenden har gynnsamma förutsättningar för en positiv näringslivs- och sysselsättningsutveckling. Samtidigt har Göteborg en näringslivsstruktur som gör kommunen mycket sårbar för inte minst utifrån kommande störningar. Dessutom har de senaste decenniernas omfattande omställningar gett problem på arbetsmarknaden, som sällan lyfts fram i ljuset men som innebär stora påfrestningar på kommunen.

Mot den bakgrunden har kommunen två huvudkrav på regering och riksdag. Det ena kravet är att statsmakterna inte får göra prioriteringar eller fördela resurser som hämmar den nödvändiga omställningen och förnyelsen av Göteborgs näringsliv. Det andra är att regering och riksdag inte får föra en regionalpolitik som negativt drabbar Göteborg.

Till bilden hör att Göteborg – och även Malmö som Lars-Erik Lövdén påvisat tidigare under debatten – ofta kommer i kläm då regering och riksdag vidtar åtgärder som berör kommunerna. Analyser, mål och instrument bygger på och anpassas till förhållandena i genomsnittskommunerna. Avvikelser och anpassningar från genomsnittslösningen görs med hänsyn till glesbygds- och stödområdeskommunerna. Storstädernas speciella situation och problem uppmärksammas däremot inte. För Stockholms del har detta oftast mindre betydelse på grund av den särställning och speciella styrka kommunen har i sin roll som huvudstad. Göteborg och Malmö blir däremot hårt drabbade, eftersom de saknar Stockholms möjligheter att automatiskt kompensera sig för restriktioner eller resursindragningar som staten lägger på kommunerna. Det är exempelvis inte realistiskt att hoppas på lokalisering av statliga verksamheter till Göteborg med hänvisning till att där finns andra

statliga myndigheter eller intresseorganisationer med vilka den aktuella myndigheten har stort kontaktbehov.

Jag har med det nu anförda haft två syften. Det ena är att ge en översikt över några moment i Göteborgs näringslivsstruktur och utveckling. Denna visar att Göteborg, trots den övervägande positiva utvecklingen och de goda förutsättningarna för omställning och förnyelse, har en struktur som gör kommunen sårbar för inte minst internationella negativa förlopp. Kommunens arbetsmarknad tål därför inte att verksamhetsbasen i Göteborg krymps ytterligare genom av statsmakterna styrda beslut. Göteborgs näringslivsstruktur och arbetsmarknadsläge kan inte användas som motiv för att på regionalpolitiska grunder flytta verksamheter från Göteborg.

Jag har vidare velat påminna om att Göteborg som storstad drabbats oförmånligt av ett antal statliga beslut som rör främst olika kommunalekonomiska förhållanden.

Det är viktigt att understryka att vi inte pläderar för någon särbehandling av Göteborg. Vårt huvudkrav är att Göteborg inte missgynnas till fördel för andra orter. En viktig faktor i det sammanhanget är att regering och riksdag – när åtgärder med mer riksomfattande verkningar vidtas – inte bara anpassar dessa till genomsnittskommunen och glesbygden utan också tar hänsyn till de effekter som uppstår i framför allt Göteborg och Malmö genom dessa storstäders speciella struktur och problem.

En annan central punkt är att statsmakterna observerar de stora behov av omställning och förnyelse som finns i Göteborg. Huvudansvaret för den processen kommer att bäras av lokala aktörer i näringsliv, organisationer och offentliga myndigheter. Detta förutsätter dock att staten i sina prioriteringar och sin resursfördelning inte drar sig undan från sin del av ansvaret för förnyelsen av infrastrukturen och verksamhetsmiljön i Göteborg.

Anf. 82 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Det är förvisso inte alltid som det konstruktiva arbetet på att föra viktiga frågor framåt och söka lösningar på större och mindre problem i vår värld sker i de stora rubrikernas och åthävernans ljus. Den allmänna opinionsbildningen och de svartaste massmediarubrikerna i vårt land har dessutom ibland en tendens att ligga litet vid sidan av vad som markeras i större länders dominerande debatt. Bakom kulisserna och inte minst för att tillfredsställa inrikespolitiska opinioner görs ibland orealistiska och publik-tillvända utspel. Men bakom detta sker dock hela tiden, även i freds- och rustningskontrollfrågor, ett tålmodigt och ibland fruktbarande arbete, många gånger med viktiga svenska insatser.

Freden, friheten och respekten för grundläggande mänskliga rättigheter sitter på många håll trångt i vår värld. Det har i dagens debatt talats utförligt för att inte ibland säga yvigt i dessa frågor.

Apartheidregimen i Sydafrika har fördömts, och det är rätt. Det har talats om spirande invandrar- och främlingsfientlighet i vårt eget land. Detta är allvarliga problem som måste mötas med allvar och eftertanke. Det har talats om internationell terror och kärnvapen. Det har varit seriöst, men också delvis spektakulärt och någon gång förvånande.

Att som Ingemar Eliasson fördöma sänkningen av Rainbow Warrior är

naturligtvis riktigt, och det är speciellt viktigt att göra det när internationell lag och rätt överträds av demokratiska regimer.

Men att kalla detta för exempel på internationell terrorism är inte korrekt. Det är snarare ett övergrepp mot nationell suveränitet och ett sabotagedåd på ett annat lands territorium.

Än mer är det ägnat att förvåna att han nämner efterspelet till kapningsdramat Achille Lauro som ett terrordåd, men inte nämner själva kapningen.

När ett fartyg fyllt av oskyldiga turister hålls i skräck och en handikappad man brutalt dödas under utpressningshot, dvs. begäran att ett antal fångar i ett tredje land skulle frigges mot den oskyldiga gisslans liv, då stämmer det med definitionerna. Detta är ett terrordåd.

Att som Ingemar Eliasson i stället som terrordåd beteckna nedtagningen av det flygplan som skulle föra kaparna i säkerhet och frihet, en nedtagning som skedde utan att någon människa kom till skada och varefter de misstänkta brottslingarna överlämnades till normal rättskipning och domstolsprövning i det land som mest påtagligt kränkts, det betraktar jag mera som en tänjning av begreppet internationell terror. Som start på en utrikespolitisk karriär i riksdagen kanske det var i lättsinnigaste laget.

Regeringsförklaringen ger en fingervisning om regeringens planer för svensk politik på nedrustningsområdet den närmaste framtiden. Carl Bildt har redan kommenterat det tidigare väl kända utspel som gjordes i regeringsförklaringen. Nedrustningsdelegationens ledamöter har också delgivits ytterligare några riktlinjer. Inget av detta ger anledning spekulera i några väsentliga förändringar i regeringens politik på området. Både de mera fruktlösa och de förhoppningsvis mera konstruktiva inslagen finns med som tidigare.

Något kan emellertid vara värt att uppehålla sig vid vad som verkligen skett under senvåren och sommaren, med eller utan svensk medverkan. Inom ramen för den europeiska säkerhetskonferensen har mötet om mänskliga rättigheter i Ottawa blivit ett totalt misslyckande.

För oss som lever i ett fritt land, där människor fritt får uttrycka sin mening, fritt får tillhöra sammanslutningar – förvisso i en del fall tyvärr inte fritt lämna dem om de så önskar – och fritt röra sig inom och utom landet, är det beklämmande att möta det förakt för människors rätt att återförenas när gränser skiljer familjer åt, rädslan för det fria ordet och för massmedias fria rätt att verka som finns i de totalitära stater i Östeuropa som ändå en gång i avspänningens bästa år undertecknade Helsingforsavtalet.

Vi har nu också själva – och det av en av våra närmaste samarbetspartner inom den alliansfria gruppen inom EESK – fått en påminnelse om att en människa, som inte anklagats för något, inte rannsakats för eller, såvitt vi kan se, begått något brott, i en akt som bara kan betraktas som hämndlystnad hålls skild från sin familj, sina små barn, och hindras att återvända till vårt land, där han bott och arbetat i 20 år. Jag syftar på den jugoslaviskfödde arbetaren från Olofström som förtvivlat får ta sin tillflykt till den svenska ambassaden i Belgrad.

I Stockholmskonferensen ser vi dock små sprickor i mörkret. Supermakterna tycks ha givit sin välsignelse till en lösning i frågan om förhandlingsstruktur, som gör att reella förhandlingar kan sättas i gång. Båda sidor

synes ha gjort vissa eftergifter. Öst verkar ha givit upp sina deklaratoriska förslag och sina förslag om till vissa delar av Europa begränsade åtgärder till förmån för förhandlingar om det som faller inom mandatet: konkreta militärt betydelsefulla och kontrollerbara åtgärder som innefattar hela Europa. På västsidan har man givit avkall på principen att information om militära dispositioner skall behandlas som ett separat förslag och gått med på att det sammanförs i komplexet om föranmälningar. I den neutrala och alliansfria gruppen går arbetet på att finslipa och för förhandlingsbordet färdigställa gruppens eget förslag, i sina huvudlinjer skisserat för mer än ett år sedan, framåt. Detta är uppmuntrande och värt våra förhoppningar och allt politiskt och opinionsmässigt stöd.

Från vissa håll har rests farhågor om misslyckande. Man menar att några framsteg i Stockholm inte vore önskvärda så länge kampen för upprätthållande av överenskommelsen om de mänskliga rättigheterna gått helt i baklås. I Helsingforsdokumentet står klart för alla att balans mellan de olika i överenskommelsen ingående delarna skall upprätthållas. Enligt min uppfattning bör snarare framsteg i Stockholm vara en väsentlig grund för optimism och framsteg senare. Under uppföljningen i Wien, där sammanställningen skall ske och förhoppningsvis en ny överenskommelse om fortsatt arbete skall göras, kommer det att ha betydelse att en sammanvägning kan göras mellan de olika områdena. Önskan att nästa fas av det arbete som nu pågår i Stockholm efter Wien skall kunna föras vidare, med ett sådant mandat som även inrymmer förhandlingar om nedrustning, synes nämligen vara störst hos dem som har mest på sitt samvete när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Sammanvägningen får ske i Wien. Varje konkret framsteg i Stockholm, varje överenskommelse som kan öka förtroendet, minska misstänksamheten och öka inte minst de små ländernas säkerhet är värdefulla i sig. Den svenska delegationen diplomater, militärer och andra experter som lägger ned ett mycket tungt arbete i konferensen kommer förhoppningsvis även i fortsättningen att verksamt kunna bidra till att föra avspänningen i vår del av världen ett litet steg framåt.

Ett annat, av svensk allmänhet föga känt men konkret tuffpjät i fredens tjänst har tagits i höst av icke-spridningsavtalets tredje granskningskonferens i Genève. Icke-spridningsavtalet, som trädde i kraft 1970, har utan tvekan haft en stor betydelse. Det tycks nu inte bara ha överlevt utan faktiskt ha stärkt sin betydelse i och med att granskningskonferensen denna gång inte bara kunnat enas om ett slutdokument utan också kunnat tillföra det nya inslag som förbättrar det och ökar dess praktiska betydelse.

Naturligtvis finns ett utbrett missnöje med kärnvapenmakternas bristande förmåga att åstadkomma nedrustning på kärnvapenområdet. Det sovjetiska utspelet med erbjudandet att under några månader avstå från kärnvapenprov, liksom den amerikanska inbjudan av sovjetiska observatörer till kärnvapenprov, kunde ses som ett försök att inför konferensen dölja bristen på framgång i de förhandlingar som pågår inom FN:s ram och i de bilaterala förhandlingarna, t. ex. om ett fullständigt provstoppsavtal.

Vad som konkret hänt vid granskningskonferensen är att, på svenskt initiativ, frågan om en genomgående separation av civil och militär kärnteknologisk verksamhet och en även i kärnvapenmakterna genomgående

internationell kontroll av fredlig kärnteknologi förts framåt. Ett principiellt erkännande av en allomfattande IAEA-kontroll innebär också möjligheter till förbättrad kontroll av tjänste- och materielexport, framför allt till tröskelstaterna. Det är stater som man befarar står på gränsen till att utveckla eller skaffa sig en egen kärnvapentechnologi. Att alla kärnteknikexporterande länder har kunnat fås att ställa upp på ökade krav på kontroll av exporterade tjänster och teknik, oberoende av till vilket land exporten sker, minskar också den risk för diskriminering som man hittills ibland uppfattat har lagts på de länder som anslutit sig till icke-spridningsfördraget i jämförelse med dem som ännu står utanför. För oss själva som ålagt oss mycket stora restriktioner och fullständiga internationella kontrollkrav, bör det betyda bättre konkurrensvillkor i kärnteknologiexporten jämfört med tidigare mindre nogräknade länder.

Icke-spridningsfördraget och den dimension av kontroll av kärnteknologiexport som det innehåller har av länder i tredje världen uppfattats som en diskriminering och ett hinder för deras tillgång till möjligheter att lösa sina energiproblem på ett sätt som de själva önskar. En mera generell tillämpning av kontrollkrav gentemot alla importörer, vare sig de står utanför fördraget eller ej, borde kunna undanröja ett hinder för en mera global anslutning till avtalet.

En spridning av kärnvapen till fler länder än dem som redan förfogar över dessa skulle naturligtvis ytterligare öka riskerna i världen. Flera av de länder som synes vara intresserade av att komma över kärnvapentechnologi har också mindre politisk stabilitet och befinner sig på ett avgörande sätt mitt i världens oroshärdar.

Iran-Irak-konflikten återspeglade sig t. ex. i en långvarig fördröjning av slutöverenskommelsen. Det är uppenbart att ökat intresse för konflikt- och krislösning med hänsynstagande till förutsättningarna för de långvariga och till synes ändlösa krig som pågår i dagens värld är en lika viktig förutsättning för framgång i det internationella arbetet för fredlig samexistens som det av massiva folkopinioner – i länder där folkopinioner är tillåtna – omfattade intresset för ett stopp för kärnvapenraseriet. Medan vi koncentrerar vårt intresse till att förebygga den hotande totala kärnvapenkatastrofen dör hundratusentals och miljoner män, kvinnor och barn i de oförsonliga krig som pågår. Vi, liksom världen i övrigt, måste intressera oss också för dem.

I det sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att frihet, demokrati och respekt för mänskliga rättigheter på sikt är en förutsättning för varaktig fred. Likaväl som freden är förutsättningen för trygghet, frihet och rättvisa gäller det motsatta förhållandet.

Anf. 83 ÅSA STRÖMBÄCK-NORRMAN (s):

Herr talman! Socialdemokratin är en politisk rörelse som på grundval av den demokratiska socialismens idéer vill förverkliga alla människors välfärd och frihet. En förutsättning för att människorna skall känna att friheten finns också för de breda grupperna i samhället är att kravet på rätten till arbete för alla blir en verklighet. Andra förutsättningar är en bättre livskvalitet vad gäller såväl materiell standard, en bra livsmiljö som ett rikt kulturutbud samt en livsstil med solidaritet och ansvar som grund.

Sverige har sedan 1982 lyckats med att ytterligare förbättra sitt sysselsättningsläge och minskat den öppna arbetslösheten till under 3 %, trots att vi har en högre sysselsättningsgrad än de flesta andra länder.

Jag vill ta upp situationen i Norrbottens län, men vill måla en bild av Norrbotten som är något annorlunda än den som gavs av centerpartisten Per-Ola Eriksson.

Det är inte så att krisen i Norrbotten är över. Många problem återstår att lösa. Norrbotten utgör 25 % av landets totala yta och har en mycket stor glesbygd. Vi upplever speciella problem i östra Norrbotten och exempelvis i malmfälten.

Arbetsmarknadsläget i länet har dock fortsatt att förbättras under senare tid, och som exempel kan jag nämna att antalet kvarstående arbetslösa under årets första åtta månader har varit 600 lägre i genomsnitt per månad än under motsvarande period 1984.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har under motsvarande period varit betydligt färre än under 1984. Särskilt stark är neddragningen av beredskapsarbetena.

Det ser alltså bättre ut än vad de flesta kunnat tro. Bland de mest positiva effekterna är den stabila utvecklingen vad gäller basindustrierna i länet. En fortsatt gynnsam utveckling förutsätter ett bevarat gott konjunkturläge med en stabil efterfrågan på arbetskraft, som uppehåller en för länet hög sysselsättning. Låt mig som exempel på denna anföra perioden januari-augusti 1985, då vi haft 600 färre arbetslösa jämfört med perioden januari-augusti 1984, en procentuell minskning från 5,6 % till 5,2 %.

Det är viktigt att komma ihåg att trots denna gynnsamma situation så har vi den högsta arbetslösheten i landet, närmare dubbelt så hög som riksgenomsnittet.

För Norrbotten var och är en socialdemokratisk valseger en livsnödvändighet.

För oss socialdemokrater i Norrbotten var det också en nödvändighet, för att vi skulle framstå som trovärdiga inför Norrbottens befolkning, att arbeta fram ett länsprogram – en strategi för länet och ett speciellt program för östra Norrbotten.

Med ansvar för länets framtid och mot framför allt moderaternas avvisande inställning till satsningar på LKAB/ASSI, Regioninvest och olika typer av arbetsmarknadsåtgärder ville vi erbjuda norrbottningarna vårt program.

Norrbottningarna trodde på oss och gav oss 59 % väljarandelar i valet!

Hur såg det ut i Norrbotten 1982? Basnäringen var i kris, arbetslösheten var betydligt högre.

Det rådde en nästan nattsvart pessimism i Norrbotten under borgarnas sista år vid makten. Men efter regimskiftet kom framtidstron tillbaka. Det ljusnade. Den socialdemokratiska regeringen satsade på kort tid nära 6 miljarder kronor enbart i Norrbotten. Vi kan se resultaten. Men mycket återstår att göra. Därför säger vi Norrbottens socialdemokrater: Nu går vi vidare!

Inför förra valet lovade socialdemokraterna: Om vi får makten skall vi vända utvecklingen rätt igen i Norrbotten. Vi vann som bekant valet och

uppfyllde löftet, och i mars 1983 kom den efterlängtrade Norrbottenspropositionen. Resultaten uteblev inte.

Basindustrierna räddades från konkurshot. I dag är de åter lönsamma.

På punkt efter punkt kan vi i dag redovisa mätbara framgångar tack vare att socialdemokraterna återfick regeringsmakten.

Men vi tänker inte vila på lagrarna. Vi måste gå vidare, för det återstår ofantligt mycket att göra innan Norrbotten och dess folk är befriat från arbetslöshet.

Ett vet vi: Det går inte att lämna över hela ansvaret på de fria marknadskrafterna enligt Thatchers och Milton Friedmans teorier. De kan inte rätta till den regionala obalans som gör att Norrbotten ligger skyhögt i topp i arbetslöshetsstatistiken.

Vi måste ha hjälp till självhjälp. Vi måste få beslutsfattarna i regering, riksdag, centrala ämbetsverk och storföretag att satsa på det som redan finns och är utvecklingsbart i Norrbotten.

Det är den filosofin som genomsyrar vårt länsprogram.

Vi presenterar i vårt länsprogram vår utvecklingsplan och vad den har inneburit, de resultat som utvecklingsplanen har gett. Därefter talar vi om framtiden, om hur vi vill gå vidare.

För det första tvekar vi inte en sekund att slå fast att vi tror på basindustriernas framtid. Vi vill trygga deras fortsatta utveckling genom att se till att de kan fullfölja sina viktiga och stora investeringsprogram.

För det andra tänker vi ta itu med problemet att Norrbotten ännu inte har särskilt många medelstora företag. Vi har de stora företagen, och vi har många småföretag. Vi måste få en balans i industristrukturen i Norrbotten.

Hur är det med ungdomen? Ungdomen är länets framtid!

Ungdomsarbetslösheten är fortfarande, trots betydande insatser sedan socialdemokraterna återtog makten, ett av våra stora problem. Den kostar samhället stora pengar. Men framför allt orsakar den stort lidande och leder ofta till ohälsa.

Därför ser socialdemokraterna i Norrbotten som sin viktigaste uppgift att skapa arbete åt ungdomen.

Ett välutvecklat och differentierat näringsliv är den viktigaste förutsättningen.

Nästa viktiga fråga i vårt länsprogram är östra Norrbottens situation.

Överkalix, Pajala, Övertorneå och Haparanda kommuner befinner sig i en mycket svår situation. Här finns de lägsta inkomsterna, den lägsta förvärvsfrekvensen och den högsta arbetslösheten i hela landet. Men situationen är inte hopplös. Det går att vända utvecklingen och ge östra Norrbotten nytt liv.

När det gäller resursutnyttjande och kunskapsuppbbyggnad är det väldigt viktigt för östra Norrbotten att ta vara på sina egna resurser. Människor, företag, råvaror, natur och miljö är grunden för dess framtid.

Det är viktigt att slå vakt om den offentliga sektorn. Den ger en grundtrygghet och nödvändig service, förutom att den tillför regionen ett stort antal arbetstillfällen. För Norrbotten är den offentliga sektorn livsavgörande. Den sysselsätter ca 40 000 personer i länet. Nedskärningar av den offentliga sektorn får särskilt allvarliga konsekvenser för östra Norrbotten.

Men för att östra Norrbotten skall kunna ta till vara och utveckla sina

resurser måste kunskaper om näringsliv, arbetsmarknad och teknik tillföras. Det kommer att bli nödvändigt med okonventionella grepp och obyråkratiska lösningar.

Regionalpolitiken måste bli effektivare över huvud taget när det gäller de svaga delarna av landet. De drabbas först och hårdast av konjunkturedgångar. Exempel i vårt län är malmfälten, vissa kommuner i inlandet och östra Norrbotten. Det är viktigt att ta fram okonventionella inslag i regionalpolitiken och att denna blir ett effektivare instrument.

Vad gäller de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna vill vi socialdemokrater göra östra Norrbotten till ett försöksområde för att flexibelt tillämpa olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder i samverkan med andra regionalpolitiska ansträngningar. Vi tror att en strävan att göra östra Norrbotten till ett sådant här försöksområde skulle vara intressant att utvärdera för riket som helhet. Östra Norrbotten är ju ett av landets största problemområden vad gäller arbetslösheten.

Norrbotten har någonting fantastiskt fint, nämligen en högskola i Luleå. Och vi har en ambition att vidareutveckla vår högskola. Det är ytterst angeläget att utbyggnaden av högskolan i Luleå fortsätter, så att dess slagkraft förstärks. På så sätt kan högskolan i ännu högre grad bidra till en långsiktig förnyelse av länets näringsliv.

Det är speciellt glädjande att nämna att den nu så betydelsefulla data- och elektroniktekniken har utvecklats till en ledande position i landet. Det är också glädjande för oss att genom ett rikt utbildningsutbud på högskolan kunna behålla större delen av våra välutbildade ungdomar i länet.

Högskolan prövar nya former för samverkan med både samhälle och näringsliv. Ett exempel är en utvecklingsby i anslutning till högskolan. Men det behövs också utvecklingsenheter i högskolans närhet. Ett led i denna strävan är att bygga ett teknikcentrum och permanenta den nuvarande försöksverksamheten.

Vi har haft högskolan i Norrbotten i tio år. Högskolans stimulerande inverkan på näringslivets utveckling är till en del långsiktig art. Vi måste nu fundera på ännu mer okonventionella grepp som bygger på högskolans lokalisering i länet, typ ett regionalt forskningsråd i Norrbotten, till nytta för länet som helhet.

Efter att ha berört dessa för Norrbotten så vitala punkter och det socialdemokratiska länsprogrammet för framtida insatser i Norrbotten, vill jag avsluta med att säga följande. Efter att ha upplevt nattsvart pessimism präglas norrbottningen i dag av framtidstro, optimism och en tilltro till länets och norrbottningarnas egna resurser och kapacitet.

Vi norrbottningar ställer i dag inte stora krav. Vi vill bara ha samma möjligheter som övriga delar av landet.

I motsats till exempelvis vissa representanter för centerpartiet i Norrbotten tycker jag det är viktigt att ge en nyanserad bild av Norrbotten som län. Det finns många positiva inslag i Norrbotten.

Herr talman! Jag vill avsluta med ett citat av Leon Larsson, som lyder så här:

”Det tänder i tidernas ursprung
en gnista av frihetsbegär,
i folksjälens innersta gömmen
den gnistan glöder och tär.
Från sekler till sekler hon brunnit
i långa och nattsvarta år,
och gnistan skall glöda och flamma
så länge världsalltet står.”

Med en socialdemokratisk regering, ett klart länsprogram och vår optimism känner vi tillförsikt inför framtiden.

Anf. 84 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Jag vill begagna det här tillfället att redogöra för frågor som de socialdemokratiska riksdagsmännen från Värmland har aktualiserat.

Utvecklingen i länet är långt ifrån bra. En alltför stor andel av länets befolkning i arbetsför ålder står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Trots att industrin nu går på högvarv hade vi i september i år 4,7 % kvarstående arbetsökande – det är andra plats efter Norrbotten. Så har det varit i många år.

Trots detta vill jag påstå att stämningen är bättre än på många år. Krisstämpeln på många företag har försvunnit, tack vare den politik som förts av den socialdemokratiska regeringen. Björneborgs järnverk har vi haft bekymmer för, och vi efterlyste i den regionalpolitiska debatten i våras en lösning av problemen där. Dessa problem har nu fått en bra lösning genom regeringens bistånd. Det är en sak som vi är mycket tillfredsställda med.

En fråga som är av ytterst stor betydelse för en annan del av länet är satsningen på en turistanläggning i norra Klarälvsdalen – Branäsprojektet. Det ligger ett mycket stort regionalpolitiskt värde i att denna anläggning kommer till stånd. Den skulle bli en betydelsefull injektion både för turistnäringen och för övrigt näringsliv i övre Klarälvsdalen. Utöver det femtiotal jobb som skapas i anläggningen kommer 75 à 100 jobb att skapas enligt en utredning som LO-distriktet gjort.

Vi vet att många av de nu verksamma näringsidkarna i området ser Branäsutbyggnaden som ytterst viktig för sin egen framtid och existens.

Det är bra om det i framtiden visar sig att det finns plats för två turistanläggningar i övre Klarälvsdalen. Knallarna–Blackeberg, som nämnts, kräver säkert också statliga bidrag utöver de pengar som Uddeholm är berett att ställa upp med om Strängsforsen får utbyggas. Det är ett stort motstånd mot denna utbyggnad bland befolkningen i området. Detta tillsammans med att Branäsprojektet ligger före i tiden gör att det är enbart Branäs som i dag är högaktuellt. Frågan om statliga insatser ligger redan på regeringens bord för avgörande. På socialdemokratiskt håll hoppas vi på och räknar med ett positivt besked så fort som möjligt, så att spaden kan sättas i jorden.

Vid vårriksdagen motionerade vi från socialdemokratiskt håll bl. a. om att Hagfors, Munkfors och Filipstads kommuner skulle flyttas upp till stödområde B. Vi fick inget gehör för detta krav. Jag vill även denna gång upprepa det kravet. Särskilda insatser är nödvändiga för att vi något så när skall uppnå

regional balans. Bergslagen över huvud taget har drabbats hårt av strukturförändringarna inom den tunga industrin. Vi anser att de insatser som görs för att hjälpa inte är lika stora som de insatser som görs i andra regioner.

Deje är också en ort som drabbats mycket hårt av strukturförändringarna inom industrin. Nu kämpar man för att få behålla de sista resterna av en stor skogsindustri. Det kräver också statliga insatser, som vi hoppas skall komma.

Man har under ett antal år bedrivit verksamhet för ungdomar i kooperativ form, s. k. ungdomskooperativ. Denna verksamhet har varit och är värdefull, och den bör få fortsätta. Den har inte enbart inneburit att man skapat nya jobb. Den har kanske framför allt inneburit att ungdomar fått en möjlighet till en start på arbetsmarknaden, och det har nog hjälpt ännu fler.

Herr talman! En fråga som ligger oss som kommer från tung industri särskilt varmt om hjärtat är nivån på delpensionen. Den sänktes under de borgerliga åren till 50 %. Detta fick till följd att de grupper som främst behöver trappa ned arbetstiden vid hög ålder – de som har de tyngsta och slitsammaste jobben – numera inte anser sig ha råd att ta delpension, annat än undantagsvis. Det är därför mycket tillfredsställande att det nu anses finnas utrymme för ett återställande av 65-procentsnivån. Statsministern nämnde också detta löfte i sitt anförande. Jag vill ge uttryck för förhoppningen att det kan ske så snabbt som möjligt.

Ett återställande av delpensionen till 65 % har också regional betydelse. Undersökningar har visat att det i första hand var arbetare med tunga och slitsamma jobb, bosatta i glesbygd eller på orter som domineras av tung industri som utnyttjade denna reform, alltså samma områden som drabbas hårdast av den regionala obalansen.

Min förhoppning är att man går vidare och undersöker möjligheterna att ytterligare sänka pensionsåldern. Man kan då tänka sig olika vägar. Vi är ett antal socialdemokratiska ledamöter som har motionerat om ett efterlönesystem liknande det som finns i Danmark och som innebär att man kan ta pension frivilligt från 58,3 års ålder. En annan väg är att man sänker åldersgränsen för delpension, exempelvis till 55 år.

De sociala fördelarna med denna typ av reformer är givetvis det viktigaste, men det finns också en sysselsättningseffekt: ordinarie jobb blir tillgängliga för människor som i dag går på beredskapsjobb eller kanske stämplar. Kostnaden för den typen av åtgärder sjunker, och det kan mycket väl uppväga de ökade utgifter som kommer på ett annat konto.

Jag hoppas att framtidens politik kommer att gå i den riktningen.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

12 § Kammaren åtskildes kl. 23.27.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD